

Emmi Tallila

QUEER-IDENTITEETIN ILMAISEMINEN DEITTISOVELLUKSISSA

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Huhtikuu 2024

TIIVISTELMÄ

Emmi Tallila: Queer-identiteetin ilmaiseminen deittisovelluksissa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Huhtikuu 2024

Kandidaatintutkielmassani selvitän, millaisia strategioita seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset käyttävät seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteettinsä ilmaisemiseen deittisovelluksissa. Käytän näistä identiteeteistä tutkielmassani kattokäsitettä queer-identiteetti. Selvitän myös, millaiset tekijät vaikuttavat identiteetin ilmaisemisen strategioiden valintaan. Aihe on ajankohtainen, sillä deittisovellukset ovat merkittävä osa nykypäivän seuranhakua. Tunnetuimmat niistä ovat kuitenkin lähtökohdiltaan heteronormatiivisia ja binääriseen sukupuolikäsitykseen perustuvia. Tällaisessa ympäristössä normatiivisesta poikkeavan identiteetin esiin tuomisesta voi olla sekä hyötyä että haittaa, joten identiteetin ilmaisemisen tarvetta ja tapaa voi joutua pohtimaan paljonkin.

Nettideittailua ja deittisovelluksia on tutkittu viime vuosina kasvavassa määrin. Deittisovelluksiin sijoittuvasta identiteetin rakentamisesta löytyy maailmalta paljon tutkimusta, ja identiteettikysymyksiä on tutkittu myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen näkökulmasta. Suomessa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten kokemuksia deittisovellusten käytöstä ei kuitenkaan ole juuri tutkittu. Tutkielmallani pyrin osaltani paikkaamaan tätä aukkoa tutkimuksessa.

Tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä toimii sukupuolta ja seksuaalisuutta kriittisesti tarkasteleva queer-tutkimuksen tutkimusperinne. Analyysin välineenä hyödynnän vaikutelmienhallinnan käsitettä, jolla tarkoitetaan yksilön pyrkimystä vaikuttaa muiden hänestä muodostamiin käsityksiin. Käsitettä on hyödynnetty paljon seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen identiteettiä koskevassa tutkimuksessa. Tutkielman aineistona toimii itse keräämäni kyselyaineisto, jonka vastaajat ovat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia korkeakouluopiskelijoita neljästä eri kaupungista. Analyysimenetelmänä hyödynnän aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Olen jakanut analyysini kahteen yläkategoriaan: avoimuus identiteetin ilmaisusta sekä mainitsematta jättäminen. Nämä yläkategoriat olen jakanut edelleen alakategorioihin, joiden kautta tarkastelen tarkemmin identiteetin ilmaisemisen strategioita.

Tutkimukseni osoittaa, että queer-identiteetin ilmaisemiseen käytetyt strategiat ovat moninaisia. Ne, jotka ovat deittisovelluksissa tekemisissä lähinnä muiden kaltaistensa kanssa, näyttäisivät ilmaisevan identiteettiään avoimesti deittiprofiilissaan. Strategisesti identiteetin avointa ilmaisua hyödynnetään silloin, kun pyritään välttämään identiteetin myöhemmästä paljastumisesta aiheutuvia negatiivisia reaktioita ja rajaamaan pois omaan identiteettiin negatiivisesti suhtautuvia. Epäsuorempia identiteetin ilmaisemisen keinoja, käytetään strategisesti silloin kun oma identiteetti on yksilölle itselleen epäselvä, käsitteenä vähemmän tunnettu tai erityisen stigmatisoitu. Identiteetin jättäminen kokonaan mainitsematta deittiprofiilissa näyttäisi olevan tyyppillinen strategia silloin, kun identiteetin ilmaisemisen pelätään johtavan negatiivisiin tai muuten ei-toivottuihin reaktioihin.

Avainsanat: identiteetti, deittisovellukset, queer, vaikutelmienhallinta, stigmanhallinta

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

1.	Johdanto	1
2.	Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt deittisovelluksissa	3
2.1.	Hetero- ja cis-normatiivisuus deittisovelluksissa	3
2.2.	Queer-näkökulma deittisovelluksiin ja identiteettiin	6
3.	Teoreettinen viitekehys.....	8
3.1.	Queer-tutkimuksen näkökulma identiteettiin.....	8
3.2.	Vaikutelmien hallinta, identiteetin esittäminen ja stigman hallinta	10
4.	Tutkimusasetelma ja tutkimusetiikka	13
4.1.	Tutkimuskysymys	13
4.2.	Aineisto	13
4.3.	Analyysimenetelmä.....	15
4.4.	Tutkimuseettiset kysymykset.....	16
5.	Tulokset.....	17
5.1.	Deittisovellusten valinta ja analyysikategoriat.....	17
5.2.	Avoimuus identiteetin ilmaisussa	18
5.3.	Mainitsematta jättäminen	25
6.	Johtopäätökset	29
	Lähteet	33
	Liite 1. Käytetyt deittisovellukset	37
	Liite 2. Kyselylomake	38

1. Johdanto

Internetin ja erilaisten mobiilisovellusten yleistymisen myötä myös seuranhaku ja kumppanin etsintä on kasvavassa määrin teknologiavälitteistä. Deittisovelluksilla tarkoitetaan seuranhakuun ja suhteiden muodostamiseen tarkoitettuja mobiilisovelluksia. Tällaisten sovellusten käyttö onkin lisääntynyt maailmanlaajuisesti huomattavasti. Vuonna 2015 deittisovelluksia käytti maailmanlaajuisesti vajaa 200 miljoonaa ihmistä kun taas vuonna 2023 käyttäjiä oli jo 349 miljoonaa (Curry 2024). Suosituimpia deittisovelluksia käyttäjämäärän osalta ovat Tinder, Badoo, Bumble ja Hinge (Curry 2024). Deittisovellukset ovat erityisesti nuorten aikuisten keskuudessa varsin yleisessä käytössä. Esimerkiksi Tinderin käyttäjistä 60 % on alle 35-vuotiaita, ja eniten sovellusta käyttävät alle 25-vuotiaat (Iqbal 2024).

Useimmissa deittisovelluksissa käyttäjät luovat itselleen deittiprofiilin, jossa he kertovat itsensä kuvien ja tekstin avulla. Tällaisia ovat ainakin edellä mainitut Tinder, Badoo, Bumble ja Hinge sekä seksuaalivähemmistöille suunnatut sovellukset Grindr ja Her. Deittiprofiili on sovelluksissa keskeisessä asemassa, koska muut käyttäjät päättävät sen perusteella joko osoittaa kiinnostustaan tai siirtyä eteenpäin. Deittiprofiilin luominen edellyttää päätöksiä siitä, mitä asioita itsestä profiilissa kerrotaan. Tässä on kyse vaikutelmienhallinnasta eli yksilön pyrkimyksestä vaikuttaa muiden hänestä muodostamiin mielikuviiin (Goffman [1959] 1990). Seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin ilmaiseminen deittisovelluksissa tarjoaa tästä kiinnostavan tutkimuskohteen.

Monet deittisovellukset ovat lähtökohdiltaan heteronormatiivisia ja binääriseen sukupuolikäsitykseen perustuvia (esim Duguay 2022). Tämä näkyy muun muassa siinä, että normatiivisesta poikkeava sukupuoli-identiteetti tai seksuaalinen suuntautuminen on tuotava erikseen esiin, kun taas heteroseksuaalisuutta ja cissukupuolisuutta pidetään oletusarvoisina. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuu deittisovelluksissa myös ennakkoluuloja ja stigmaa, toisinaan jopa muiden queer-yhteisön jäsenten taholta. Julia Fernandezin ja Jeremy Birnholtz (2019, 11–12) tuovat esiin transsukupuolisten Grindrissa kohtaaman seksuaalisen häirinnän. Pond ja Farvid (2017, 13–14) puolestaan raportoivat lesbojen biseksuaaleihin kohdistamista stereotyyppisistä oletuksista. Tällaisten reaktioiden välttämiseksi seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteetin esiin tuomisessa voidaankin hyödyntää monenlaisia strategioita.

Deittisovellusten käyttöä on tutkittu aiemminkin identiteetin ja vaikutelmien hallinnan näkökulmasta. Aihetta ovat tutkineet muun muassa Janelle Ward (2016) ja Stefanie Duguay (2022). Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen näkökulmasta on tarkasteltu yleisiä kokemuksia deittisovellusten käytöstä (Filice & Johnson & Parry 2023; Pond & Farvid 2017), identiteetin ilmaisemisen tapoja (Duguay 2022; Ferris & Duguay 2020), päätöksiä liittyen identiteetin ilmaisemiseen tai ilmaisematta jättämiseen (Fernandez & Birnholtz 2019) sekä turvallisuuden kokemuksia deittisovelluksia käytettäessä (Albury, Dietzel, Pym, Vivienne & Cook 2021; Fernandez & Birnholtz 2019).

Suomessa aiheen tutkimus on ollut vähäistä. Maria Garda ja Veli-Matti Karhulahti (2021, 252) tutkivat Tinderin pelillisiä ominaisuuksia ja käsittelevät lyhyesti vaikutelmien hallintaa Tinder-profiileissa. Myös Pro gradu -tutkielmissa on käsitelty nettideittailua ja deittisovellusten käyttöä. Juuso Puranen (2016) käsittelee Tinderiä ja sen vaikutusta identiteettiin, Susanna Siironen (2022) käsittelee Tinderin roolia ihmissuhteiden välittäjänä, Mari-Leena Kuosa (2013) tutkii maskuliinisen ideaalimiuuden rakentamista miesten deittiprofiileissa ja Saara Kristiansson (2018) tarkastelee deittiprofiileihin sijoittuvaa tunneyötä. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen tapaa ilmaista identiteettiään deittisovelluksissa ei ole kuitenkaan Suomessa aiemmin juurikaan tutkittu.

Tutkielmassani tarkastelen, millaisia strategioita seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset käyttävät identiteettinsä ilmaisemiseen deittisovelluksissa. Aineistonani toimii keräämäni kyselyaineisto, jonka vastaajat ovat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia korkeakouluopiskelijoita neljästä kaupungista, Tampereelta, Helsingistä, Turusta ja Oulusta. Menetelmänä käytän aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Etsin aineistosta erilaisia identiteetin ilmaisemisen tapoja ja niiden valintaan vaikuttavia taustatekijöitä. Muodostin näiden pohjalta identiteetin ilmaisemisen strategioita kuvaavia kategorioita ja analysoin tarkempia havaintojani aiemman tutkimuksen ja teoreettisen viitekehyksen valossa.

Luvussa kaksi kuvaan deittisovellusten käyttöä yhteiskunnallisena ilmiönä, suhteutan ilmiön aiempaan tutkimukseen ja avaam joitakin keskeisiä käsitteitä. Luvussa kolme käsitteelen tutkielmani kannalta keskeistä teoriaperinnettä ja käsitteitä. Luvussa neljä kerron tarkemmin tutkielman aineistosta, käyttämistäni menetelmistä ja tutkimuksen toteuttamiseen liittyvistä eettisistä kysymyksistä. Luvussa viisi analysoin aineistoa sisällönanalyysin keinoin ja luvussa kuusi, esitän yhteenvedon saaduista tuloksista ja teen johtopäätöksiä havaintojeni pohjalta.

2. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt deittisovelluksissa

Deittisovellusten käytön yleistymisen myötä ne ovat nousseet kasvavassa määrin paitsi yhteiskunnalliseen keskusteluun myös tutkimuksen kohteeksi (esim. Sumter & Vandenbosch 2019). Myös monet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset hyödyntävät deittisovelluksia seuranhakuun. Yhdysvalloissa tehtyjen tutkimusten perusteella nettideittailun ja deittisovellusten käyttö saattaa olla jopa erityisen suosittuja ei-heteroseksuaalisten käyttäjien keskuudessa (Sumter & Vandenbosch 2019, 664; Rosenfeld & Thomas 2012, 532–533). Tästä huolimatta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemukset ja tarpeet jäävät deittisovelluksissa helposti heteroseksuaalisen ja cissukupuolisen enemmistön tarpeiden varjoon. Seuraavissa alaluvuissa käsitellän deittisovelluksiin sisältyvää heteronormatiivisuutta ja queer-ihmisten kokemuksia näiden sovellusten käytöstä.

2.1. Hetero- ja cis-normatiivisuus deittisovelluksissa

Heteronormatiivisuudella tarkoitetaan heteroseksuaalisuuden asemaa oletusarvoisena ja ainoana luonnollisena ja hyväksyttävänä pidettynä seksuaalisuuden muotona (Rossi 2015, 15; Seta 2024). Cisnormatiivisuudella puolestaan viitataan oletukseen sukupuolen kaksijakoisuudesta sekä syntymässä määritellyn sukupuolen ja sukupuoli-identiteetin ongelmattomasta vastaavuudesta (Sudenkaarne 2021; Seta 2024). Hetero- ja cisnormatiivisuus myös kietoutuvat vahvasti yhteen, sillä ihmisten oletetaan tuntevan seksuaalista vetovoimaa niin sanotusti vastakkaisen sukupuolen edustajia kohtaan (Sudenkaarne 2021; Butler 1990/2006, 75–77).

Hetero- ja cisnormatiiviset yhteiskunnalliset käytännöt asettavat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt monin tavoin eriarvoiseen asemaan yhteiskunnassa. Myös suosituimmat deittisovellukset ovat lähtökohdiltaan varsin hetero- ja cisnormatiivisia sekä binääriin sukupuolikäsitelmään perustuvia. Esimerkiksi Tinderiä on markkinoitu pitkään lähinnä heteroseksuaalisille käyttäjille ja se mielletään tyypillisesti nimenomaan heteroille suunnatuksi, satunnaisiin (engl. casual) seksuaalisiin kohtaamisiin keskittyväksi sovellukseksi (Duguay 2022, 35–36). Tutkimuksissa onkin nostettu esiin, ettei Tinderin nähdä soveltuvan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille kovinkaan hyvin. (esim. Pond & Farvid 2017; Duguay 2020).

Vastauksena kritiikkiin sovellukset ovat pyrkineet huomioimaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia käyttäjiään paremmin eli olemaan inklusiivisempia. Tinder uutisoi

marraskuussa 2016 päivityksestä, joka tarjoaa käyttäjille enemmän vaihtoehtoja sukupuolensa ilmaisemiseen (Tinder Newsroom 2016). Päivitys on levinnyt kansainvälisille markkinoille 2020 alkaen (em.). Suomessa vaihtoehdot sukupuolen ilmaisemiseen ovat ”Mies”, ”Nainen” tai ”Binäärin ulkopuolella”, ja valinnan lisäksi sukupuoli-identiteetistä voi antaa lisätietoa sanallisesti (Tinder 2024). Kesäkuussa 2019 palvelu sen sijaan uutisoi uudistuksesta, jonka myötä deittiprofiiliin on ollut mahdollista lisätä jopa kolme omaa seksuaalista suuntautumista parhaiten kuvaavaa termiä (Tinder Newsroom 2019). Vaihtoehtoja ovat muun muassa hetero, homo, lesbo, biseksuaali ja panseksuaali. Myös esimerkiksi Bumble on pyrkinyt parantamaan inklusiivisuuttaan saamansa palautteen perusteella. Bumblessa sukupuolen asettamisen vaihtoehdot ovat ”Mies”, ”Nainen” ja ”ei-binäärinen” ja valintaa voi tarkentaa tarkemmilla termeillä, kuten ”Cis-nainen” tai ”intersukupuolinen” (Bumble 2024).

Vaikka sovelluksissa on pyritty aiempaa inklusiivisempaan suuntaan, muutos on ollut hidasta ja kehityskohteita edelleen olemassa. Vaikka sukupuoli-identiteettiä ja seksuaalista suuntautumista on nykyään mahdollista ilmaista Tinderissä moninaisemmin, käyttäjän tulee kuitenkin edelleen valita, sisällyttääkö hän itsensä naisiin vai miehiin kohdistuviin hakuihin (Tinder 2024). Tämä voi vaikuttaa negatiivisesti binäärin ulkopuolelle asettuvien käyttäjien kokemuksiin sovelluksesta. Käyttäjät voivat myös valita, mistä profiileista ovat itse kiinnostuneita. Tinderissä vaihtoehdot ovat naiset, miehet tai kaikki (Tinder 2024). Käyttäjä ei siis voi esimerkiksi valita olevansa kiinnostunut vain binäärin ulkopuolelle asettuvien käyttäjien profiileista. Bumblessa sen sijaan hakuvaihtoehtoihin sisältyvät naiset, miehet ja ei-binääriset. Tämän lisäksi käyttäjä voi valita, onko hän kiinnostunut vain osasta näistä tai kaikista. (Bumble 2024.) Sovellusten välillä on siis myös eroja inklusiivisuuden määrässä.

Hetero- ja cis-normatiivisuus ei rajaudu pelkästään sovellusten ominaisuuksiin, vaan normatiivisuus voi tulla esiin myös käyttäjien oletuksissa, asenteissa ja toiminnassa. Ferrisin ja Duguay'n (2020, 495–496) tutkimuksen osallistujat kutsuivat ”homo-Tinderiksi” (engl. Gay Tinder) tilaa, joka syntyy, kun käyttäjä muuttaa asetuksiaan sovelluksessa niin, että etsii muita oman sukupuolensa edustajia. Osa näkee asetusten muuttamisen keinona ilmaista seksuaalista suuntautumistaan ilman selkeitä identiteettiä kuvaavia termejä (em. 496). ”Homo-Tinderissä” oleminen ei kuitenkaan välttämättä ole tae siitä, että yksilö kuuluu seksuaalivähemmistöön. Tutkimuksissa on raportoitu ilmiöstä, jossa heterot tunkeutuvat queer-ihmisille tarkoitettuun tilaan (Pond & Farvid 2017; Duguay 2022, 40; Ferris & Duguay 2020, 496).

Queer-naiset ovat raportoineet kohdanneensa Tinderin naisten puolella heteronaisia etsimässä ystäviä, pariskuntia etsimässä seksiseuraa naisista parin naispuolisen osapuolen kuvilla ja ilmoittamatta todellisista aikeistaan sekä heteromiehiä, jotka ovat vaihtaneet sukupuoliasetukseen nainen näkyäkseen naisten puolella (Pond & Farvid 2017, 11–13; Duguay 2022, 40–42; Ferris & Duguay 2020, 496) ja jopa heteromiehiä, jotka esiintyivät naisina sovelluksessa (Duguay 2022, 42). Tällaiset harhaanjohtavat profiilit johtavat epäluuloisuuteen profiileja kohtaan (Pond & Farvid 2017, 14–15; Albury ym. 2021, 78). Tämän epäluuloisuuden vuoksi queer-ihmiset käyttävät paljon aikaa deittiprofiilien autenttisuuden arvioimiseen, ja muiden käyttäjien motivaatioiden selvittämiseen (Duguay, Burgess & Suzor 2020, 242–243; Duguay, 2022, 32–33). Epäluuloisuus puolestaan johtaa uusiin haasteisiin.

Heteroiden tunkeutuminen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille suunnattuihin tiloihin johtaa ”heterolta näyttämisen” ongelmaan. Tutkimusten mukaan queer-naiset eivät pyyhkäise deittisovelluksissa oikealle eli osoita kiinnostustaan sellaisia profiileja kohtaan, jotka he tulkitsevat liian ”heteron näköisiksi” (Pond & Farvid 2017, 12; Ferris & Duguay 2020, 499; Pym & Byron & Albury 2021, 410). Lesboyhteisölle on kehittynyt oma ’visuaalinen identiteetti’ eli kyky viestiä identiteetistä pelkän pukeutumisen kautta (esim. Hayfield & Clarke & Halliwell & Malson 2013). Lesbouteen liitetään usein tietty maskuliinisuus, vähintäänkin lyhyet hiukset, kun taas stereotyyppisen feminiinisuuden tulkitaan usein merkitsevän heteroseksuaalisuutta (Hayfield ym. 2013, 173; Ferris & Duguay 2020, 497–498). Tämä jättää kuitenkin ulkopuolelleen feminiinisemmät lesbot, biseksuaalit monet muut identiteettimuodot, joille ei ole yhtä selkeää visuaalista koodia (Pond & Farvid 2017, 12; Ferris & Duguay 2020, 499–500). Näin ollen selkeiden visuaalisten vihjeiden puuttuessa identiteetin sanallinen ilmaisu saateen kokea lähes välttämättömänä.

Deittisovellusten heteronormatiiviset ominaisuudet, toimintakulttuuri ja käyttäjäkunta saattavat siis osaltaan vaikuttaa siihen, miten seksuaalista suuntautumista ja sukupuoli-identiteettiä deittisovelluksissa ilmaistaan. Normatiivisesta poikkeava suuntautuminen ja sukupuoli-identiteetin esiin tuominen deittiprofiilissa voidaan kokea jopa välttämättömäksi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset eivät kuitenkaan ole tässä suhteessa homogeeninen ryhmä, vaan eri alaryhmien välillä on eroa siinä, miten paljon identiteettinsä ilmaisemisen tapaa joutuu pohtimaan. Seuraavaksi käsittelen tarkemmin näitä eroja suhteessa tutkimuskirjallisuuteen.

2.2 Queer-näkökulma deittisovelluksiin ja identiteettiin

Termiä queer käytetään tässä tutkielmassa kattokäsitteenä, jolla viitataan seksuaali- ja sukupuoliyvähemmistöihin kuuluviin ihmisiin. Tutkielmassani käytän käsitettä queer-yhteisö puhuessani seksuaali- ja sukupuoliyvähemmistöihin kuuluvista ihmisistä yleisemmällä tasolla. Queer-käsitettä voidaan käyttää myös kuvaamaan yksilön henkilökohtaista identiteettiä (Seta 2024; Rossi & Sudenkaarne 2021, 66–67) ja teen näin itsekin käsitellessäni aineistosta esiintyviä identiteettejä. Alun perin käsitettä queer on käytetty halventamis- ja leimaamistarkoituksessa, mutta queer-liike omaksui sen omaan käyttöönsä 1990-luvulla (Rossi & Sudenkaarne 2021, 66–67). Historiansa vuoksi käsitteen käyttö herättää kuitenkin myös vastustusta, eivätkä kaikki seksuaali- ja sukupuoliyvähemmistöihin kuuluvat välttämättä halua käsitettä käytettävän itsestään. Tutkimuksellisessa kontekstissa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa queer on kuitenkin vahvasti vakiintunut käsite, eikä sille ole vakiintunutta suomennosta (Rossi & Sudenkaarne 2021, 66–67; Rossi 2015, 92). Tämän takia olen itsekin päätenyt käyttämään käsitettä tutkielmassani.

Tutkimusten perusteella tiettyihin queer-yhteisön alaryhmiin näyttäisi kohdistuvan deittisovelluksissa enemmän negatiivisia reaktioita, jotka osaltaan vaikuttavat identiteetin ilmaisemiseen liittyviin päätöksiin. Filice, Johnson ja Parry (2023) sekä Pond ja Farvid (2017) ovat tutkimuksissaan nostaneet esiin biseksuaaleihin kohdistuvat stereotypiat. Tutkimuksissa biseksuaalit naiset raportoivat tulevansa heteromiesten seksualisoimiksi seksuaalisen suuntautumisen vuoksi (Pond & Farvid 2017, 13). Ilmiö, jossa pariskunnat etsivät seksiseuraa biseksuaalisista naisista, saatetaan myös kokea esineellistävänä (Filice ym. 2023, 63–64). Toisaalta myös lesbot voivat suhtautua ennakkoluuloisesti biseksuaaleihin (Pond & Farvid 2017, 13–14). Biseksuaalisuus on joillekin syy olla jatkamatta tapailua tai olla kokonaan ottamatta kontaktia (Filice ym. 2023, 62). Osa biseksuaaleista onkin päättänyt olla kertomatta suuntautumisestaan deittisovelluksissa paitsi välttääkseen seksualisointia myös parantaakseen mahdollisuuksiaan naisten kanssa (Pond & Farvid 2017, 13).

Tutkimus, osoittaa, että myös transihmisiin kohdistuu deittisovelluksissa huomattavasti negatiivisia reaktioita. Albury ym. (2021) käsittelevät transihmisten kokemuksia deittisovellusten käytöstä henkilökohtaisen turvallisuuden näkökulmasta. Transsukupuoliset raportoivat kokevansa olonsa deittisovelluksissa turvattomaksi ja kohdanneensa häirintää tai jopa väkivallan uhkaa (Albury ym. 2021, 78). Tutkimusten perusteella myös transsukupuolisiin kohdistuu

deittisovelluksissa seksuaalisointia ja fetisointia (Albury ym. 2021, 79; Lloyd & Finn 2017, 163). Julia Fernandez ja Jeremy Birnholtz (2019) käsittelevät transihmisten ja sukupuolisesti moninaisten (engl. gender queer) ihmisten päätöksiä sukupuoli-identiteettinsä esiin tuomisesta deittisovelluksissa. Tutkimuksen vastaajansa hyödyntävät suoran ilmaisemisen strategiaa häirinnän riskistä huolimatta, koska kokevat sen turvallisemmaksi vaihtoehdoksi kuin kasvokkain kertomisen (Fernandez & Birnholtz 2019, 8–9). Muut tutkimukset kuitenkin osoittavat, että siinä, miten avoimesti transidentiteetistä kerrotaan, on vaihtelua paitsi yksilöiden myös eri sovellusten välillä (esim. Albury ym. 2021, 79).

Deittisovellukset tarjoavat kuitenkin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluville myös positiivisia kohtaamisia ja yhteisöllisyyden kokemuksia. Pym, Byron ja Albury (2021) käsittelevät deittisovellusten tarjoamia erityisiä mahdollisuuksia kaltaisten kohtaamiseen ja queer-yhteisöllisyyteen. Etenkin trans- ja muunsukupuolisille deittisovellukset toimivat tiloina, joissa on mahdollista päästä käsiksi sellaiseen yhteisöön ja yhteisöllisyyteen, joka muuten jää näkymättömäksi (em. 403). Ne siis tarjoavat queer-ihmisille suunnattujen fyysisten tilojen lisäksi uuden tavan tutustua muihin queer-yhteisön jäseniin. Queer-naisille deittisovellukset tarjoavat tutkimuksen mukaan tilan, jossa digitaalisten ja ei-digitaalisten sosiaalisten yhteisöjen välille voidaan luoda siteitä. (em. 404) Kohtaamiset deittisovelluksissa saattavat helpottaa myöhempiä kohtaamisia fyysisissä tiloissa (em. 403–404). Yhteisöllisyys ja positiiviset kohtaamiset kaltaisten kanssa näyttäisivätkin olevan romanttisten suhteiden muodostamisen lisäksi merkittävä syy seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen deittisovellusten käyttöön.

3. Teorettinen viitekehys

Tutkielmani teoreettisena viitekehysenä toimii queer-tutkimuksen tutkimusperinne. Hyödynnän tutkielmassani erityisesti queer-teoreettista tapaa lähestyä sukupuolta ja seksuaalisuutta identiteettikategorioina. Queer-tutkimuksen piirissä sukupuolta ja seksuaalisuutta sekä näihin liittyviä normeja tarkastellaan kriittisesti ja niiden sosiaaliseen rakentumiseen kiinnitetään huomiota (Rossi 2015, 9, 91–107; Pulkkinen & Rossi 2006, 8–10). Tutkielmani kannalta onkin olennaista huomioida sosiaalisten tekijöiden vaikutus identiteettiin määrittelyyn ja esittämiseen. Tarkastellessani identiteetin esittämisen strategioita hyödynnän myös vaikutelmienhallinnan (engl. impression management) (Goffman [1959] 1990) ja stigmanhallinnan (engl. stigma management) (Goffman [1963] 1990) käsitteitä. Käsitteet ovat peräisin Erving Goffmanin teoriasta, mutta niitä on uudelleenmuotoiltu ja hyödynnetty sosiaaliseen mediaan ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvassa tutkimuksessa.

3.1 Queer-tutkimuksen näkökulma identiteettiin

Queer-tutkimus sai alkunsa 1990-luvun Yhdysvalloissa ja sen juuret ovat homo- ja lesbotutkimuksessa sekä feministisessä tutkimuksessa (Rossi 2015, 9, 91–92; Aldrin Salskov & Rossi & Taavetti 2019, 1). Queer-tutkimuksen näkökulma sukupuoleen ja seksuaalisuuteen pohjautuu olennaisesti Judith Butlerin ajatteluun (Pulkkinen & Rossi 2006, 8). Butler (1990/2006) käsittää sukupuolen performatiivisena eli sosiaalisten ja kielellisten käytäntöjen tuottamana. Hänen mukaansa sukupuoli ei siis ole sisäinen ominaisuus vaan performassi, josta tehdään luonnollista toiston kautta (Butler 1990/2006, 229). Sukupuolta siis tehdään todelliseksi toistamalla sukupuolinnormeja. Queer-tutkimuksessa identiteettejä ei ylipäätään pidetä myötäsyttyisinä eli sellaisenaan olemassa olevina, vaan niiden nähdään rakentuvan sosiaalisesti, suhteessa sosiokulttuurisiin valtasuhteisiin (Rossi 2015, 99). Sukupuoli ja seksuaalisuus identiteettikategorioina syntyvät näin ollen sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta.

Identiteetti ei siis ole vain yksilön ominaisuus, vaan sosiaalinen prosessi. Leena-Maija Rossi (2015, 93–99) käyttää identiteettiä käsitellessään suhteisuuden käsitettä kuvaamaan sitä, miten identiteettimme muodostuu suhteessa muihin ihmisiin ja esimerkiksi diskursseihin ja käytäntöihin. Queer-identiteettien osalta tämä suhteisuus näkyy siinä, miten tietyn identiteetin omaksuminen liittyy yksilön queer-yhteisöön, mutta tämä identiteetti saattaa samalla luoda etäisyyttä muihin yhteisön identiteetteihin. Esimerkiksi biseksuaaliksi identifioituminen saattaa tuottaa etäisyyttä suhteessa lesboihin tai homoihin. Rossi (2015, 93) painottaa, että kyse ei

ole vain yksilön omasta tahdosta ja valinnoista. Yhteiskunnalliset olosuhteet vaikuttavat identtifoitumisen tapoihin, ja yksilöitä asetetaan erilaisiin identiteetti-positioihin myös tahtomattaan (Rossi 2015, 93). Identiteetti ei siis ole niin yksiselitteinen asia kuin olemme tottuneet ajattelemaan.

Normatiivinen sukupuoli- ja käsitys normatiivisesta seksuaalisuudesta liittyvät vahvasti yhteen. Sukupuoli nähdään binäärisenä jakona naisiin ja miehiin ja nämä sukupuoli-positiot oletetaan toisilleen vastakkaisiksi ja toisiaan täydentäviksi (Butler 1990/2006, 75–77; Sudenkaarne 2021, 88). Biologisen sukupuolen ajatellaan olevan yhtenäinen sosiaalisen sukupuolen kanssa ja tämän yhtenäisen sukupuolen oletetaan puolestaan johtavan heteroseksuaaliseen haluun (Butler 1990/2006, 75–77; Sudenkaarne 2021, 88). Normatiivinen sukupuoli- ja käsitys siis osaltaan vahvistaa myös heteronormatiivisuuden ajatusta ja heteronormatiivisuus vahvistaa normatiivista sukupuoli- ja käsitystä. Butler (1990/2006, 21–23, 197) esittääkin, että sukupuoli asettuu hankalaan asemaan, koska normatiivisen seksuaalisuuden kyseenalaistaminen saattaa johtaa myös normatiivisen sukupuoli- ja käsityksen hämärtymiseen. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, miten perinteiset sukupuoli- ja käsitykset vahvistuvat heteroseksuaalisessa parisuhdemallissa miehen ja naisen välisinä suhteina. Sukupuolinormeja rikkovien ominaisuuksien voidaan sen sijaan tulkita ilmentävän normeja rikkovaa seksuaalista suuntautumista (Butler 1990/2006, 113, 211). Olemukseltaan maskuliiniset naiset tulkitaankin usein lesboiksi.

Judith Butlerin (1990/2006, 58) mukaan käytetty diskurssi vaikuttaa vahvasti siihen, miten sukupuoli voidaan käsittää. Butlerin (1990/2006, 598) toteamus: ”Pakottavuus sisältyy siihen, että kieli rajoittaa kuviteltavissa olevaa sukupuolta.” kiteyttää mielestäni hyvin sukupuolesta edelleen käytyä keskustelua. Olemme tottuneet käsittelemään sukupuolta binäärisesti, eli kaksijakoisesti naisiin ja miehiin jakautuvana. Tällainen puhetapa voikin itsessään rajoittaa sitä, miten sukupuoli käsitetään. Butler (1990/2006, 55) painottaa, että vaikka näkisimme biologisen sukupuolen jyrkän kaksijakoisena, sosiaalisen sukupuolen ei tarvitse heijastaa tätä jakoa. Nykykeskusteluun onkin otettu uusia käsitteitä, kuten muunsukupuolisuus ja ei-binäärisuus (engl. nonbinary), jotka osaltaan laajentavat tapaa, jolla sukupuoli voidaan käsittää. Sekä Butlerin (1990/2006) että Rossin (2015, 99) käsityksiin sukupuolesta ja identiteeteistä sisältyy myös muutoksen mahdollisuus.

On selvää, että yksilön identiteetti muodostuu hyvin monenlaisista tekijöistä, ja että sukupuoli- ja seksuaalisuus ovat osa kokonaisuutta. Butler (1990/2006, 50) huomauttaakin, että

on ongelmallista olettaa sukupuolen kategoriana viittaavan johonkin yhteiseen identiteettiin, johon kaikki tähän kategoriaan kuuluvat voivat samaistua. Sukupuoli-identiteetin ja seksuaalisen suuntautumisen lisäksi yksilön identiteettiin kuuluu myös muita tekijöitä, kuten ikä, ihonväri ja yhteiskuntaluokka, jotka risteävät sen kanssa ja tarjoavat sille uusia merkityksiä (Butler 1990/2006, 50; Rossi 2015, 92). Sukupuoli ja seksuaalisuus eivät yhdessäkään riitä kuvaamaan yksilön identiteettiä. Samalla tavalla, kun ei voida olettaa, että kaikki naiset ovat tietynlaisia ei myöskään voida olettaa, että esimerkiksi kaikki lesbot olisivat tietynlaisia. Tällaisia oletuksia kuitenkin tehdään ja ihmiset muodostavat toisistaan vahvoja käsityksiä vähäisenkin informaation perusteella. Seuraavaksi siirryn käsittelemään sitä, miten näihin käsityksiin voidaan pyrkiä vaikuttamaan.

3.2 Vaikutelmien hallinta, identiteetin esittäminen ja stigman hallinta

Identiteetin ilmaisemisen strategioiden käsittelyssä hyödynnän tutkielmassani vaikutelmien hallinnan käsitettä. Vaikutelmienhallinnalla tarkoitetaan yksilön pyrkimystä omalla toiminnallaan vaikuttaa muiden hänestä muodostamiin käsityksiin (Goffman [1959] 1990, 13–26). Vaikka Goffman on käyttänyt käsitettä alun perin nimenomaan kasvokkaisen vuorovaikutuksen tutkimiseen, sitä on sovellettu paljon myös teknologiavälitteiseen vuorovaikutukseen. Useissa tutkimuksissa, joissa tutkitaan identiteetin ilmaisemista sosiaalisessa mediassa, hyödynnetään vaikutelmien hallinnan käsitettä ja sovelletaan Goffmanin ajattelua (esim. Ward 2016; Duguay 2022; Filice & Johnson & Parry 2023; Ranzini & Hoek 2017, 229).

Kun tarkastellaan nimenomaan deittisovelluksiin sijoittuvaa vaikutelmien hallintaa, deittiprofiili on keskeisessä asemassa. Kuten Janelle Ward (2016, 1646) esittää, deittiprofiilit voidaan nähdä Goffmanin ([1959] 1990) termin vuorovaikutuksen ”näyttämönä” (engl. ”front stage”). Näyttämöllä yksilö esiintyy muille ja pyrkii luomaan tietynlaisia vaikutelmia itsestään (Goffman [1959] 1990, 32–33). Kun tätä esitystä suunnitellaan, on erityisen olennaista huomioida yleisö, jolle se kohdistetaan. Sosiaalisessa mediassa tämä yleisö on kuitenkin vaikeammin määriteltävissä kuin kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa. Sosiaaliseen mediaan sijoituvan identiteetin esittämisen tutkimuksessa onkin hyödynnetty kuvitellun yleisön (engl. *imagined audience*) käsitettä (esim. Litt 2012; Ranzini & Hoek 2017). Eden Littin (2012, 331) määritelmän mukaan kuviteltu yleisö viittaa käsitykseen yleisöstä eli siitä, kenen kanssa ol-

laan vuorovaikutuksessa. Deittisovelluksissa yksilön on muodostettava käsitys yleisöstään voidakseen kohdentaakseen profiilinsa tälle yleisölle.

Profiilin kohdentaminen edellyttää tiettyjä päätöksiä siitä, mitä asioita itsestä halutaan korostaa. Janelle Ward (2016, 1646) puhuu vaikutelmien rakentamisesta (engl. impression construction), jossa yksilö haluaa antaa tietynlaisen vaikutelman itsestään ja päättää, miten hän käytännössä luo tämän vaikutelman. Deittisovelluksissa vaikutelmien rakentaminen viittaa muun muassa profiilin sisällöstä tehtyihin päätöksiin, kuten siihen, mitä kuvia tai tekstiä profiiliin lisätään. Vaikka deittiprofiililla pyritään luomaan mahdollisimman edustava kuva käyttäjästä, ne halutaan kuitenkin pitää myös realistisina (Ward 2016, 1651). Deittiprofiilin luominen edellyttää tasapainoilua autenttisen minän ja ideaaliminän välillä.

Deittiprofiililla pyritään vetoamaan tietynlaiseen yleisöön. Koska ihmisen etsivät deittisovelluksista usein kaltaisiaan, profiileissa kiinnitetään huomiota kaltaisuudesta viestiviin tekijöihin, kuten ikään ja kiinnostuksen kohteisiin (Ward 2016, 1653–1654). Näin ollen myös seksuaalinen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteetin esiin tuominen deittiprofiilissa saattaa olla oleellista, kuten Stefanie Duguay (2022) tuo esiin. Duguay käyttää käsitettä identiteettimodulaatio (engl. identity modulation) kuvaamaan prosessia, jossa identiteetin esittämisen tapa mukautetaan digitaaliseen ympäristöön, ja jossa digitaalinen ympäristö rajoittaa identiteetin esittämisen mahdollisuuksia (Duguay 2022, 5–7). Identiteetin esittämisen mukauttaminen ei ole seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille ongelmattonta, koska yleisö ei ole täysin tiedossa.

Tutkielmani kannalta onkin oleellista tarkastella myös stigman käsitettä ja stigmanhallintaa. Goffman ([1963] 1990) määrittelee stigman yksilön ominaisuudeksi, joka estää tätä saamasta täyttä sosiaalista hyväksyntää. Goffman ([1963] 1990) käsittelee strategioita, joita stigmatoidut yksilöt hyödyntävät päivittäisissä kohtaamisissaan hallitakseen stigman esiin tuloa. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt ovat yhteiskunnassa edelleen stigmatoidussa asemassa. Monet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset saattavatkin punnita tarkasti, mitä he itsestään kertovat, kenelle ja missä tilanteessa.

identiteettiin kohdistuvaa stigmaa voidaan hallita jakamalla sosiaalinen ympäristö siten, että osa tietää stigmatisoivasta ominaisuudesta ja osa taas ei (Goffman [1963] 1990). Kyse on Goffmanin ([1959] 1990) termein ”yleisön erottelusta” (engl. audience segregation). Myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset saattavat jakaa ”yleisönsä” niihin,

joille kertovat identiteetistään ja niihin, joille eivät kerro. Duguay (2022, 49–50) nostaa esiin queer-naisten pyrkimyksen erotella yleisönsä sosiaalisessa mediassa. Vaikka seksuaalinen suuntautuminen halutaan tehdä selväksi deittiprofiilissa tiedon ei haluta leviävän muille sosiaalisen median alustoille, joissa vastaanotto saattaisi olla erilainen (Duguay 2022, 49–50). Tinder-profiililla ja Facebook-profiililla on selvästi eri yleisö, joten myös identiteettiä ilmaistaan näissä eri tavoin (em. 49–50). Tinderissä vuorovaikutus saattaa keskittyä pelkästään ihmisiin, jotka jakavat stigman eli kuuluvat itsekin seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön. Silloin kun näin ei kuitenkaan ole, erilaiset stigman hallinnassa käytettävät strategiat korostuvat.

Jason Orne (2016) soveltaa Goffmanin teoriaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemuksiin identiteettinsä paljastamisesta. Ornen (2016, 230, 247) mukaan tavat, joilla muut voivat suhtautua stigmatisoituun yksilöön, ovat moninaisempia kuin Goffmanin ([1959] 1990) esittämät hyväksyntä tai vihamielisyys. Queer-yhteisön jäsenet kohtaavat nykyään paljon reaktioita, jotka eivät ole ilmeisen vihamielisiä, mutta eivät myöskään täysin hyväksyviä (Orne 2016, 230, 247). Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi näennäistä hyväksyntää, jonka taakse kuitenkin kätkeytyy identiteetin aitouden kyseenalaistamista tai vähättelyä. Ornen (2016, 240) käsite ”tulilinjalla oleminen” kuvaa tilanteita, joissa identiteetistä kertomisen uskotaan johtavan epämieluisiin reaktioihin. Orne (2016, 240–241) korostaa, ettei kyse välttämättä ole suoran vihamielisistä reaktioista, vaan myös esimerkiksi tungettelevat kysymykset voidaan kokea epämiellyttäväiksi, vaikka niiden esittäjä ei olisi niitä sellaisiksi tarkoittanut.

Stigmatisoidut yksilöt voivat Ornen (2016, 230) mukaan hyödyntää moninaisia strategioita kohdatessaan näitä reaktioita. Orne (2016, 239) painottaa strategian valinnan tilannekohtaisuutta, josta hän käyttää käsitettä ’strateginen ulostulo’ (engl. strategic outness). Orne (2016) identifioi kolme strategiaa. ”Luodin vastaanottaminen” (engl. ”taking the bullet”) tarkoittaa ei-toivottujen reaktioiden kohtaamista, jonka taustalla on pyrkimys vastustaa identiteettiin kohdistuvaa stigmaa (Orne 2016, 242). ”Luodin kääntäminen” (engl. ”deflecting the bullet”) viittaa muiden reaktioiden hallitseminen käyttämällä jotakin sellaista identiteettitermiä, jonka uskotaan olevan tilanteessa hyväksyttävämpi tai helpompi ymmärtää kuin yksilön varsinainen identiteetti (em. 244). Kolmanteen strategiaan, ”luodin väistämiseen” (engl. ”dodging the bullet”) sisältyy vuorovaikutuksen välttäminen tai sen rajoittaminen muiden kuin omaan stigmatisoituun ryhmään kuuluvien ihmisten kanssa (Orne 2016, 246). Deittisovelluksissa nämä strategiat näkyvät muun muassa siinä, miten identiteetti tuodaan esiin deittiprofiilissa tai tuodaanko sitä esiin ollenkaan.

4. Tutkimusasetelma ja tutkimusetiikka

4.1 Tutkimuskysymys

Tutkielmassa käsittelen strategioita, joita seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset käyttävät deittisovelluksissa identiteettinsä esiin tuomiseen. Ensisijainen tutkimuskysymykseni on: *Millaisia strategioita sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat käyttäjät hyödyntävät identiteettinsä ilmaisemiseen deittisovelluksissa?* Toisena tarkentavana tutkimuskysymyksenä toimii: *Millaiset sosiaaliset ja yhteiskunnalliset tekijät mahdollisesti vaikuttavat näiden strategioiden valintaan?*

4.2 Aineisto

Aineistonani toimii keräämäni kyselyaineisto, jonka toteutin Microsoft Forms -ohjelmalla. Kyselyn vastaajat ovat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia korkeakouluopiskelijoita Helsingistä, Tampereelta, Oulusta ja Turusta. Aineiston keräämistä varten olin sähköpostin kautta yhteydessä näiden kaupunkien korkeakoulujen piirissä toimiviin sateenkaarijärjestöihin eli seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluville opiskelijoille suunnattuihin järjestöihin. Järjestöt jakoivat kyselyäni omissa kanavissaan muun muassa sähköpostilistojen ja sosiaalisen median kautta. Lomake oli auki 27.10–14.11.2023 ja vastauksia kertyi yhteensä 33. Turussa en kuitenkaan lopulta saanut yhteyttä sateenkaarijärjestöön ja tältä osin kysely välitettiin lopulta eteenpäin sukupuolentutkimuksen ainejärjestön kautta.

Kyselylomake sisälsi kuusi kysymystä. Aluksi kysyin, mitä deittisovelluksia vastaajat ovat käyttäneet. Asetin tähän valmiit vastausvaihtoehdot sekä vaihtoehdon ”muu” jota vastaaja saattoi itse tarkentaa. Seuraavaksi pyysin vastaajia määrittelemään oman seksuaalisen suuntautumisensa ja sukupuoli-identiteettinsä. Kysymys oli muodoltaan avoin eli vastaajat saivat määritellä identiteettinsä omin sanoin. Tämän jälkeen kysyin seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin mahdollisesta vaikutuksesta käytettyjen deittisovellusten valintaan. Pyrin tällä kysymyksellä kartoittamaan, miten vastaajat kokevat deittisovellusten tarjoamat mahdollisuudet seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin ilmaisemiseen. Tutkielmani aiheen kannalta keskeisin kysymys lomakkeessa oli se, ovatko vastaajat tuoneet identiteettinsä esiin deittoprofiilissaan ja miten he ovat sen tehneet. Lopuksi kysyin, millaisia

kokemuksia vastaajilla on kohtaamisistaan muiden käyttäjien kanssa ja ovatko kokemukset sovellusten käytöstä muuttaneet heidän tapansa ilmaista identiteettiään deittisovelluksissa. Näillä kysymyksillä pyrin kartoittamaan, onko muiden reaktioilla vaikutusta identiteetin esiin tuomisen tapaan.

Vastaajien sukupuolijakauma on yksi analyysin kannalta olennainen tekijä. Päädyin kysymään vain vastaajan sukupuoli-identiteettiä, koska uskon sen olevan tutkimukseni kannalta olennaisempi kuin syntymässä määritelty sukupuoli. 13 vastaajaa päätyi määrittelemään sukupuolensa tarkemmin tarkentamalla olevansa cis- tai transsukupuolinen. Vastaajista neljä ei määritellyt sukupuoli-identiteettiään ollenkaan. Osan kohdalla sukupuoli-identiteetti tuli kuitenkin esiin heidän muista vastauksistaan. Sukupuoli-identiteettinsä määritelleistä 16, eli huomattavan suuri osuus, identifioitui naisiksi. Yhteensä yhdeksällä vastaajalla on jokin binäärin ulkopuolelle asettava sukupuoli-identiteetti. Miehiksi identifioituvia oli aineistossa selvästi vähiten, vain kolme vastaajaa.

Myös vastaajien seksuaalisella suuntautuminen on analyysin kannalta olennainen tekijä. Biseksuaaleja on aineistossa selvästi eniten, yhteensä 13. Seuraavaksi eniten on lesboja, kahdeksan vastaajaa, ja pansesuaaleja, seitsemän vastaajaa. Homoiksi identifioituvia aineistossa on vain yksi. Yksi vastaaja kuvaa identiteettiään harvinaisemmalla termillä, jonka jätän mainitsematta tunnistettavuuden välttämiseksi. Vastauksissa on myös päällekkäisyyttä, sillä kaksi vastaajaa identifioi itsensä käyttäen useampaa kuin yhtä identiteettikategoriaa. Vastaajista kuusi identifioituu aseksuaaliksi tai käyttää jotain aseksuaalisuuteen sisältyvään termiä, kuten demiseksuaali. Monet heistä kuvaavat identiteettiään myös muilla seksuaalista tai romanttista suuntautumista kuvaavilla termeillä, kuten queer tai panromanttinen. Vastaajista kaksi ei määrittele seksuaalista suuntautumistaan ollenkaan, ja kolme käyttää termiä queer joko seksuaalisesta suuntautumisestaan tai sukupuoli-identiteetistään.

Kyselymenetelmän käyttöön liittyy joitain rajoitteita. Kyselyillä kerätyt vastaukset jäivät helposti melko lyhyiksi, eikä niillä välttämättä saa kovin kattavaa kuvaa ihmisten kokemuksista. Vastaajani eivät pystyneet esittämään tarkentavia kysymyksiä ja saattoivat tulkita kysymykset eri tavoin, kuin olin ne alun perin tarkoittanut. En myöskään itse pystynyt esittämään lisäkysymyksiä varmistaakseni, että saan vastukset juuri haluamiini kysymyksiin. Kyselyä tehdessäni pyrin kuitenkin muotoilemaan kysymykset mahdollisimman yksiselitteisiksi, selkeiksi ja

ymmärrettäviksi. Aineistossa on kuitenkin myös vastauksia, jotka eivät täysin vastaa esittämiini kysymyksiin, tai joissa vastaukset jäävät niin suppeiksi, ettei niistä ollut juurikaan apua.

Myös itse aineistoon liittyy rajoitteita, jotka on syytä huomioida. Suurin osa aineistosta on kerätty korkeakoulujen sateenkaarijärjestöjen kautta. Ei kuitenkaan ole merkityksentöntä, että Turun osuus aineistosta on kerätty sukupuolentutkimuksen ainejärjestön kautta. Sukupuolentutkimuksen opiskelijat ovat selvästi valikoitunut joukko ihmisiä, eivätkä välttämättä kattavasti edusta laajempaa väestöä. Näiden vastaajien sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvä akateeminen asiantuntemus saattaa myös vaikuttaa heidän vastaustensa sisältöön. Kyseessä on kuitenkin vai osa aineistosta, enkä usko sen vaikuttavan tuloksiin merkittävästi.

4.3 Analyysimenetelmä

Aineiston analysoimisen menetelmänä hyödynnän aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, joka toimii kattoterminä monille analyysimenetelmille ja soveltuu monenlaisen tekstimuotoisen aineiston tarkasteluun (Tuomi & Sarajärvi 2017, 103). Sisällönanalyysin avulla aineiston sisältö saadaan järjestettyä ja tiivistettyä, mutta tarkempien johtopäätösten tekeminen edellyttää erillisen teoreettisen viitekehyksen soveltamista (em. 103, 117). Analyysin aineistolähtöisyydellä tarkoitetaan sitä, että valitut analyysiyksiköt eivät tule suoraan aiemmasta tutkimuksesta, eikä niitä ole päätetty etukäteen, vaan ne ovat peräisin itse aineistosta (em. 108–109). Aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheita ovat aineiston pelkistäminen eli redusointi, aineiston ryhmittely eli klusterointi ja teoreettisten käsitteiden luominen eli abstrahointi (em. 122–126). Seuraavaksi kuvaan tarkemmin miten nämä vaiheet toteutuivat omassa analyysissäni.

Aloitin analysoinnin käymällä aineistoa huolellisesti läpi ja paikantamalla siitä tutkimuskysymyksen kannalta olennaisen sisällön. Aluksi alleviivasin aineistosta tutkimuskysymykseni kannalta olennaisia identiteetin ilmaisemiseen liittyviä teemoja. Tämän jälkeen siirryin pelkistämävaiheeseen, eli tiivistin aineiston pääkohtia yksittäisiksi ilmaisuksi. Ryhmittelyvaiheessa yhdistelin mielestäni samaa ilmiötä kuvaavia ilmaisuja kategorioiksi, jotka kuvaavat aineistossa esiintyviä erilaisia identiteetin ilmaisemisen strategioita. Lopulta abstrahointivaiheessa päädyin jakamaan analyysini kahteen yläkategoriaan. Näitä ovat avoimuus identiteetin ilmaisussa ja mainitsematta jättäminen, jotka kuvaavat vastaajien päätöstä joko ilmaista identiteet-

tinsä profiilissaan tai jättää se ilmaisematta. Olen jakanut nämä yläkategoriat alakategorioihin, jotka kuvaavat tarkemmin vastaajien identiteettinsä ilmaisemiseen käyttämiä strategioita.

4.4 Tutkimuseettiset kysymykset

Vastaajien yksityisyyden takaamiseksi kyselyyn vastaaminen oli täysin anonyymiä. En kysynyt lomakkeessa vastaajan nimeä tai muita tunnistetietoja, eikä vastaajien henkilöllisyys tullut tietooni missään analyysin vaiheessa. Tietosuojailmoituksen lisäksi laadin vastaajia varten myös selkokiehisen tiedotteen tutkimuksesta, ja liitin sen osaksi tutkimuskutsua. Olen koko tutkimusprosessin ajan huolehtinut siitä, että tutkimuksessa on noudatettu hyvän tieteellisen käytännön periaatteita. Tutkimus perustuu suostumukseen ja vastaajat saattoivat tarvittaessa ottaa minuun yhteyttä ja pyytää minua poistamaan vastauksensa aineistosta. Käytän keräämäni aineistoa vain suostumuslomakkeessa ilmoittamallani tavalla opinnäytetutkimuksen toteuttamiseen.

Anonyymiydestään huolimatta aineistoon liittyy myös eettisiä kysymyksiä. Seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli-identiteetti saattavat olla vastaajille henkilökohtaisia ja jopa arkaluontoisia asioita. Tästä syystä on erityisen tärkeä varmistaa, ettei yksittäinen vastaaja ole selvästi tunnistettavissa aineistosta. Pyrin ensisijaisesti tarkastelemaan aineistoa ja siitä esiin nostamiani ilmiöitä yleisemmällä tasolla keskittymättä liikaa yksittäisen vastaajan vastauksiin. Kun käytän suoria aineistolainauksia, pyrin varmistamaan, ettei vastaajia pysty selvästi tunnistamaan niissä ilmenevien tietojen perusteella. Vaikka toteutin kyselyn pelkästään suomenkielisenä, yksi vastaaja vastasi kysymyksiin englanniksi. Olen kääntänyt nämä vastaukset aineistoesimerkeissä suomeksi tunnistettavuuden välttämiseksi. Samasta syystä olen jättänyt mainitsematta myös vähemmän tunnetut seksuaalista suuntautumista ja sukupuoli-identiteettiä kuvaavat termit.

5. Tulokset

Olen jakanut analyysini kahteen yläkategoriaan. Avoimuus identiteetin ilmaisussa -yläkategoriassa käsittelen identiteetin ilmaisemisen strategioita. Mainitsematta jättäminen -yläkategoriassa käsittelen motiiveja, jotka vaikuttavat identiteetin ilmaisematta jättämiseen. Analyysilläni pyrin vastaamaan kysymykseen, millaisia strategioita seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöt hyödyntävät identiteettinsä ilmaisemiseen deittisovelluksissa ja millaiset tekijät vaikuttavat strategian valintaan. Seuraavassa alaluvussa taustoitan analyysiani sovelluksen valintaan vaikuttavilla tekijöillä ja esittelen analyysikategoriat tarkemmin.

5.1 Deittisovellusten valinta ja analyysikategoriat

Tinder on selvästi käytetyin deittisovellus vastaajien keskuudessa. Vastaajista 32 raportoivat käyttävänsä sovellusta tai käyttäneensä sitä aiemmin elämässään. Seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti ei juuri vaikuttanut vastaajien päätökseen käyttää Tinderiä. Kuudessa vastauksessa Tinderin käytön syyksi esitetään sen yleinen suosio, kolmessa tutuus ja kolmessa suuri käyttäjämäärä. Muiden deittisovellusten, kuten Herin, OkCupidin ja Bumblen, käyttöön seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti näyttäisi vaikuttavan enemmän. Kolme vastaajaa perustelee näiden sovellusten käyttöä aineistossa kaltaisten löytämisen helppoudella ja neljä paremmalla inklusiivisuudella tai queer-ystävällisyydellä.

Käyttäjämäärä näyttäisi olevan merkittävä tekijä sovelluksen valinnassa. Vastaajista kolme perustelee Tinderin käyttöä suoraan sen suurella käyttäjämäärällä ja neljä vastaajaa kertoo käyttävänsä Tinderiä, koska muiden sovellusten käyttäjämäärä on heidän näkemyksensä mukaan liian pieni. Vastausten perusteella Tinderiä ei kuitenkaan nähdä erityisen queer-ystävällisenä tilana. Vastaajista seitsemän ilmaisee jonkinlaista tyytymättömyyttä Tinderin tapaan huomioida seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat käyttäjät. Sen sijaan esimerkiksi Bumblen, Herin ja OkCupidin nähdään soveltuvan paremmin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille. Kokemus näiden sovellusten queer-ystävällisyydestä tulee esiin yhteensä 13 vastauksessa.

Yläkategoriaan avoimuus identiteetin ilmaisussa, olen sijoittanut ne vastaukset, joiden mukaan seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti tuodaan esiin deittiprofiilissaan joko itse kirjoitetussa profiilitekstissä tai muilla deittisovellusten mahdollistamilla keinoilla.

Tähän kategoriaan sisältyviä alakategorioita ovat vapaaehtoinen avoimuus, avoimuus olosuhteiden pakosta ja osittainen avoimuus. Yläkategoriaan mainitsematta jättäminen olen sen sijaan sijoittanut ne vastaukset, joiden mukaan seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteettinsä on jätetty kokonaan mainitsematta deittiprofiilissa. Tähän kategoriaan sisältyviä alakategorioita ovat omaan tahtiin kertominen ja negatiivisten reaktioiden välttely. Vastaaajista kaksi kertoo muuttaneensa strategiaansa ja yksi kertoo hyödyntävänsä useampaa eri strategiaa. Käsittelen näiden vastaajien vastauksia molempien kategorioiden yhteydessä.

5.2 Avoimuus identiteetin ilmaisussa

Avoimuus identiteetin ilmaisussa -yläkategoria viittaa kaikkiin niihin strategioihin, joissa seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti on tuotu deittiprofiilissa jollan tavalla esiin. Suurin osa vastaajista, yhteensä 21 vastaajaa, raportoi tuoneensa seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteettinsä esiin profiilissaan suoraan eli sanallisesti. Viisi vastaajaa sen sijaan kertoo ilmaisseensa identiteettiään profiilissaan pelkästään epäsuorasti ja kolme vastaajaa kertoo käyttäneensä sekä suoria että epäsuoria keinoja. Tämän lisäksi kolme vastaajaa kertoo tuoneensa identiteettinsä esiin profiilissaan, mutta ei tarkenna asiaa. Seuraavaksi tarkastelen näitä identiteetin ilmaisemisen strategioita hieman tarkemmin.

Vapaaehtoinen avoimuus

Avoimuus eli identiteetin suora ilmaisu tarkoittaa tässä joko omaa identiteettiä kuvaavien termien lisäämistä profiiliin tai identiteetin kuvailua profiilitekstissä omin sanoin. Monissa deittisovelluksissa on mahdollista valita useista eri vaihtoehdoista parhaiten omaa seksuaalista suuntautumista ja sukupuoli-identiteettiä kuvaavat termit ja asettaa nämä näkyville profiiliin. Vastaajista kahdeksan kertoo hyödyntäneensä näitä termejä. Vastaajista kolme kertoo sen sijaan kuvaavansa identiteettiään profiilissaan omin sanoin, ja loput kertovat identiteetistään suoraan, mutta eivät tarkenna kumpaa ilmaisemisen tapaa profiilissaan hyödyntävät.

Vastausten perusteella vaikuttaisi siltä, että avoimuus on erityisen suosittu seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteetin ilmaisemisen strategia niiden keskuudessa, jotka ovat deittisovelluksissa tekemisissä lähinnä muiden kaltaistensa kanssa. Kaltaisilla viitataan tässä ihmisiin, joilla on sama tai lähes sama sukupuoli-identiteetti tai seksuaalisen suuntautuminen kuin vastaajalla. Kaltaisuuden vaikutus kohtaamisiin tulee selkeästi esiin lesbojen kohdalla. Eräs vastaaja toteaa: “Käytännössä kaikki ihmiset, joiden kanssa keskustelin, olivat myös nai-

sista pitäviä naisia.” Lesboiksi identifioituvista vastaajista neljä hyödyntää suoran ilmaisun strategiaa. Kolme heistä mainitsee olleensa vuorovaikutuksessa lähinnä muiden naisista kiinnostuneiden naisten kanssa ja suurin osa kertoo, että suhtautuminen heidän seksuaalisuuteensa on sovelluksessa ollut neutraalia.

Se, kenen kanssa deittisovelluksissa ollaan tekemissä näyttäisikin vaikuttavan strategian valintaan. Kun keskustelua käydään lähinnä kaltaisten kanssa, omaa seksuaalista suuntautumista tai sukupuoli-identiteettiä ei tarvitse juuri selitellä. Tämä on linjassa Goffmanin (1990) ja Ornen (2016) ajatusten kanssa. Vuorovaikutuksen rajaaminen pelkästään muihin saman stigmatoidun ryhmän jäseniin, oli se sitten strategista tai ei, näyttäisi tosiaan suojaavan yksilöä negatiivisilta reaktioilta. Tämän tutkimuksen perustella etenkin lesboiksi identifioituvien ei tarvitse deittisovelluksissa juuri pelätä, että muut suhtautuisivat negatiivisesti heidän suuntautumiseensa, sillä heidän vuorovaikutuksensa rajautuu tyypillisesti muihin naisista kiinnostuneisiin naisiin tai muihin queer-yhteisön jäseniin. Kun stigma on jaettu, sitä ei siis tarvitse juurikaan peitellä.

Toisaalta seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin suora ilmaiseminen näyttäisi toimivan myös suodattavana tekijänä. Suora ilmaiseminen itsessään saattaa siis vaikuttaa siihen, millaisten ihmisten kanssa vuorovaikutukseen päädytään. Eräs muunsukupuolinen vastaaja kuvailee kohtaamisiaan sovelluksessa:

[H]uomasin, että sain mätsejä ainakin huomattavasti enemmän muilta sukupuolellisesti moninaisilta ihmisiltä, kuin naisilta/miehiltä. Eli luulen kyllä varsinkin sukupuolen ilmoittamisen vaikuttavan kohtaamisiin.

Osa vastaajista kertookin hyödyntävänsä seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin suoraa ilmaisemista tietoisena keinona rajata vuorovaikutuskumppaneitaan. Selvimmin strateginen tapa hyödyntää identiteetin suoraa ilmaisua on pyrkimys suodattaa identiteettiin negatiivisesti suhtautuvat käyttäjät pois omista kontakteista. Strategian taustalla on ajatus siitä, että ne, jotka kokevat tietyn identiteetin olevan ongelma, ohittavat profiilit, joissa tämä identiteetti on tuotu esiin. Eräs vastaaja pohtii kokemuksiaan: ”En muista saaneeni negatiivisia kommentteja, varmaankin siksi, että bioni perusteella queerfoobikot pyyhkäisivät vain vasemmalle.” Vaikka strategia periaatteessa altistaa yksilön myös negatiivisille ja epämiellyttäville reaktioille, yleinen kokemus näyttäisi olevan se, että identiteetin esiin tuominen suoraan profiilissa vähentää negatiivisia reaktioita.

Strategian valitsemiseen näyttäisi vaikuttavan myös se, miten eri identiteetteihin suhtaudutaan queer-yhteisön sisällä. Eräs vastaaja kuvailee:

Haluan tuoda biseksuaalisuuteni ilmi heti profiilissa, koska sateenkaaripiireissäkkin bit [biseksuaalit] kohtaavat edelleen valtavasti ennakkoluuloja. En halua hukata omaani tai muiden aikaa ihmisten kanssa, joille oma seksuaalisuuteni on ongelma.

Avoimuuden strategian valintaan vaikuttaa myös se, koetaanko siitä aiheutuvan enemmän hyötyä vai haittaa. Osa vastaajista kokee, että identiteetin suoran ilmaiseminen helpottaa myöhempää vuorovaikutusta. Eräs vastaaja pitää suoraa ilmaisua helpompana vaihtoehtona kuin sitä, että identiteetistä kertomista lykkäisi myöhempään vaiheeseen. Hän perustelee päätöstään kirjoittaa suuntautumisensa suoraan profiiliinsa seuraavasti: “[E]n jaksaisi nähdä vai-vaa tulla treffeillä ulos erikseen.” Tässä tapauksessa avoimuus koetaan yksilön näkökulmasta hyödyllisemmäksi kuin ilmaisematta jättäminen.

Yhteensä seitsemän niistä vastaajista, jotka raportoivat hyödyntäneensä avoimen ilmaisun strategiaan raportoi myös, etteivät ole kohdanneet juurikaan negatiivisia reaktioita muilta käyttäjiltä. Osan kohdalla negatiivisten reaktioiden vähäisyys ja avoimuuden strategian valinnan helppous johtuu yksinkertaisesti siitä, että tekemisissä ollaan lähinnä kaltaisten kanssa. Toisaalta kyse voi olla myös negatiivisten reaktioiden pois suodattumisesta. Vaikuttaa siltä, että ainakin osalle vastaajista avoimuus strategiana saattaa jopa auttaa välttämään negatiivisia kohtaamisia deittisovelluksissa. Avoimuus identiteetistä näyttäisikin toimivan stigman hallinnan strategiana siinä mielessä, että vastaajat haluavat itse vaikuttaa siihen, missä vuorovaikutuksen vaiheessa heidän identiteettinsä tulee ilmi.

Avoimuus olosuhteiden pakosta

Identiteetin avoimelle ilmaisulle on kuitenkin havaittavissa muitakin syitä, kuin oma tarve tuoda identiteetti esiin. Aineiston perusteella näyttää siltä, että muiden ihmisten mielipiteillä on tosinaan vaikutusta avoimuuden strategian valintaan. Eräs vastaaja painottaa, ettei koe seksuaalisen suuntautumisensa olevan erityisen merkittävä osa itseään, eikä siksi pidä asian esiin tuomista kovinkaan tärkeänä. Hän on kuitenkin päätenyt kertomaan identiteetistään deittiprofiilissaan ja kuvailee päätöstään seuraavasti:

[O]len somesta (jodelista ym) lukenut, että osa wlw [Naisista romanttisesti kiinnostuneet naiset, engl. woman-loving-woman] tyypeistä ei swaippaile "heteron näköisiä"

naisia sovelluksissa ellei profiilista käy selkeästi ilmi, että kyseessä on wlw henkilö. -- Tämän takia profiilistani nykyisin löytyy sateenkaari emoji sekä lisäksi sinne suuntautumiseksi bi. Muuten en olisi kokenut tarpeelliseksi lisätä niitä.

Lainaus on esimerkki myös aiemmassa tutkimuksessa esiintyvistä ”heterolta näyttämisen” ongelmasta. Omassa aineistossani ilmiö tuodaan esiin kolmessa vastauksesta. Kaksi vastaajaa on päätenyt tuomaan seksuaalisen suuntautumisen esiin suoraan profiilissaan, koska he kokevat näyttävänsä muiden silmissä heteroilta, eivätkä halua rajoittaa vaihtoehtojaan seuran löytämiseen. Tämän voi nähdä käänteisenä versiona aiemmin esitetystä suodattamisen strategiasta, jossa identiteetin suoralla ilmaisemisella pyritään rajaamaan tiettyjä käyttäjiä pois vuorovaikutuksen piiristä. Tässä tapauksessa identiteetin suoralla ilmaisemisella pyritään sen sijaan laajentamaan sitä kohderyhmää, josta seuraa etsitään. Kyse on myös vaikutelmien hallinnasta. Suoran ilmaisun kautta pyritään muuttamaan niitä vaikutelmia, joita muut muodostavat yksilön seksuaalisuudesta pelkän ulkonäön perusteella.

Toinen tämän alakategorian vastauksissa esiintyvä motiivi identiteetin suoralle ilmaisemiselle on pyrkimys kohdistaa deittiprofiili nimenomaan kaltaisille. Strategia on hyvin saman kaltainen kuin ensimmäisessä alakategoriassa esitetty suodattaminen, jossa tavoitteena oli rajata vuorovaikutus ihmisiin, joille yksilön identiteetti ei ole ongelma. Merkittävänä erona aiempaan nähden on kuitenkin se, että tämän alakategorian vastauksissa päätös avoimuudesta ei ole ollut täysin vapaaehtoinen. Eräs vastaaja kuvailee: “[O]len joutunut korostamaan faktaa, että olen aseksuaali, jotta löytäisin helpommin ihmisiä, jotka etsivät samaa.” Vastaajan käyttämä ilmaisu “joutunut” viittaa siihen, ettei tämä välttämättä olisi tuonut asiaa esille, ellei olisi kokenut sitä välttämättömäksi. Toinen vastaaja kuvailee päätöstään kertoa transsukupuolisuudesta avoimesti profiilissaan seuraavasti:

[E]nsin harmitti, kun lopulta päätin "luovuttaa" ja kirjoitin transtaustaisuuteni esille profiiliin. Toisaalta sen jälkeen keskusteluissa ei tarvinnut samalla tavoin jännittää, onko taustani toiselle ok.

Vaikka avoimuus ei aina ole täysin itsestä lähtöisin, siinä voi kuitenkin nähdä myös positiivisia puolia.

Aiemmat negatiiviset kokemukset identiteetin mainitsematta jättämisestä sekä ajatus siitä, että mainitsematta jättämisestä voisi seurata ongelmia näyttäisivät nekin kannustavan avoimuu-

teen. Vastauksena kysymykseen siitä, onko hän tuonut seksuaalisen suuntautumisensa tai sukupuoli-identiteettinsä jollain tavalla esiin deittiprofiilissaan, eräs vastaaja toteaa:

Toin, se johtui siitä, että aromanttisuus on hajottanut usean suhteen ja loukannut toista, kun he luulivat minun romanttisesti rakastavan heitä. Niin koin, että se on tärkeä tuoda heti esiin, jottei toiselle tule yllätyksiä tai väärinkäsityksiä.

Tästä ja aiemmin esitetyn aseksuaalin vastaajan vastauksista käyvät ilmi myös tietyt yhteiskunnalliset oletukset. Seksuaalinen kiinnostus toista kohtaan nähdään usein niin olennaisena osana parisuhdetta, että tällaisen tunteen puuttuminen edellyttää selittelyä. Tyypillisesti ihmisten myös oletetaan etsivän deittisovelluksissa nimenomaan romanttisia suhteita. Aromanttisuus, jossa romanttista vetovoimaan koetaan hyvin vähän tai ei ollenkaan, herättää deittisovelluksissa todennäköisesti vielä suuremman selontekovelvollisuuden. Heteronormatiivisuuden lisäksi queer-yhteisön jäsenet joutuvatkin kohtaamaan deittisovelluksissa myös muunlaisia normatiivisia oletuksia, jotka saattavat vaikuttaa ilmaisemisen strategian valintaan.

Vaikka avoimuus aina ole täysin vapaaehtoinen ja yksilön omasta halusta lähtöihin oleva strategia, se toimii keinona hallita identiteettiin vuorovaikutustilanteissa kohdistuvaa stigmaa. Avoimuus saatetaan nähdä myös välttämättömänä silloin, kun omia mahdollisuuksia seuran löytämiseen ei haluta rajoittaa liikaa. Avoimuudella voidaan vaihtoehtoisesti myös kohdistaa huomio nimenomaan muiden kaltaisten etsintään. Aiemmat negatiiviset kokemukset ja pyrkimys niiden välttämiseen jatkossa saattaa myös motivoida avoimuutta.

Osittainen avoimuus

Seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin esiin tuomiseen on muitakin keinoja kuin tarkkojen identiteettitermien käyttö. Nostan tässä esiin erityisesti emoji-identiteetin ilmaisemisessa. Vastaajista kahdeksan raportoi käyttävänsä jotain emojiä ilmaisemaan seksuaalista suuntautumistaan tai sukupuoli-identiteettiään deittiprofiilissaan. Heistä viisi ilmaisee identiteettiään pelkästään emoji-illa. Identiteetti tulee osan kohdalla ilmi myös esimerkiksi profiiliin lisätystä kuvasta ja meemeistä tai profiilin tekstiin lisätystä queer-referensseistä, eli viittauksista queer-kulttuuriin. Nämä eivät kuitenkaan aineistossa toimi ensisijaisina identiteetin ilmaisemisen keinoina, vaan ennemminkin sanallisen ilmaisun tukena. Tämän vuoksi keskityn tässä alaluvussa emoji-identiteetin käyttöön.

Sateenkaariemoji on aineiston perusteella selvästi suosituin identiteetin epäsuoran ilmaisemisen väline. Yhteensä neljä vastaajaa raportoi hyödyntävänsä nimenomaan sateenkaariemojia identiteettinsä ilmaisemiseen. Eräs vastaaja kertoo: “[E]n sano seksuaalista suuntautumista suoraan, mutta profiilissani on sateenkaariemoji”. Sateenkaariemojin käyttö näyttäisikin mahdollistavan queer-identiteetin ilmaisemisen niin, että omaa seksuaalista suuntautumista tai sukupuoli-identiteettiä ei tarvitse sen enempää täsmentää.

Seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin ilmaisemisessa hyödynnetään aineistossa kuitenkin myös muita emojeita. Kaksi vastaajaa kertoi hyödyntävänsä sateenkaarilippuemojia. Tämä emoji toimii hyvin vastaavalla tavalla kuin aiemmin mainittu sateenkaariemoji. Sateenkaarilippu jättää kuitenkin vähemmän tulkinnan varaa. Siinä missä sateenkaari on queer-yhteisön laajasti omaksuma, mutta kuitenkin myös muussa käytössä oleva symboli, sateenkaarilippu viittaa queer-yhteisöön yksiselitteisemmin. Sateenkaariemoji on kuitenkin ollut käytössä pidempään kuin sateenkaarilippuemojia, mikä voi osaltaan selittää sen suosion.

Vastaajat hyödynsivät emojioiden käytössä myös luovempia keinoja. Kaksi vastaajaa raportoi hyödyntäneensä eri värisiä sydänemojia kuvaamaan seksuaalista suuntautumistaan. Heistä toinen kertoo:

Lisäsin [profiiliin] usein biseksuaalien pride-lipun vaaleanpunaisen, violetin ja sinisen käyttämällä kolmea sydänemojia näissä väreissä. Se toimi vihjeenä niille, jotka tiesivät lipuista. Minusta se toimi hyvin.

Tällainen ilmaisutapa, jossa hyödynnetään queer-yhteisön eri identiteettejä kuvaavien pride-lippujen värejä, kertoo jo enemmän käyttäjän seksuaalisesta suuntautumisesta tai sukupuoli-identiteetistä. Kyse on siten jo melko avoimesta identiteetin ilmaisemisesta. Kuten vastaaja tuo esiin, emojioiden tulkitseminen edellyttää kuitenkin jonkinlaista pride-lippujen ja niiden värien tuntemusta. Tällaista tukeutumista jaettuun ymmärrykseen voidaankin hyödyntää myös strategisesti stigmanhallinnan keinona.

Pride-lippujen ja niiden värien hyödyntäminen toimii melko selkeänä viestinä muille queer-yhteisön jäsenille, mutta yhteisön ulkopuoliset eivät välttämättä tunne lippujen merkitystä. Näin ollen omaa identiteettiä kuvaavan lipun värien käyttö voi suojata identiteettiin kohdistuvilta negatiivisilta reaktioilta paremmin kuin identiteetin ilmaiseminen sanallisesti. Näyttää siltä, että kaikki eivät kiinnitä samassa määrin huomiota edes deittiprofiilissa olevaan sateenkaarilippuun. Erään vastaajan mukaan: “Miehet eivät huomaa lippua tai sen merkitystä. --”

Queer-yhteisön sisällä tällä emojiolla on kuitenkin selkeä merkitys. Se osoittaa muille seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluville, että käyttäjä on yksi heistä. Sen avulla käyttäjä voi viestiä tarkoitukseltaan potentiaalisille kumppaneille ilman, että hänen välttämättä tarvitsee tarkentaa suuntautumistaan.

Deittiprofiilissa käytetyn emojin valinta voi sekin olla strategista. Emojeihin liittyy tiettyä tulkinnanvaraisuutta, jota on mahdollista käyttää hyödyksi. Sateenkaariemoji voi ilmaista mitä tahansa identiteettiä queer-yhteisön sisällä, joten sitä käyttämällä on mahdollista välttää mahdolliset omaan identiteettiin kohdistuvat ennakkoluulot. Eräs vastaaja kertoo päätöksestään ilmaista identiteettiään nimenomaan sateenkaariemojilla: “Aikaisemmin luki suoraan bi, mutta poistin sen koska se karkottaa helposti naisia.” Osa vastaajista siis kokee, että identiteetin suora ilmaiseminen haittaa seuran löytämistä ja on siksi päätynyt ilmaisemaan queer-identiteettinsä epämääräisemmin. Emojin valinta voi toimia keinona hallita identiteettiin kohdistuvaa stigmaa ja muiden profiilin perusteella muodostamia vaikutelmia.

Kaikki eivät koe tarpeelliseksi ilmaista identiteettiään edes epäsuorasti, mutta kuten jo aiemmin nostin esiin, paine tai motivaatio identiteetin ilmaisemiseen saattaa tulla myös ulkopuolelta. Eräs vastaaja kertoo ilmaisevansa identiteettiään emojiolla ja kuvailee motiivejaan:

Tinderin "naisten puolella" oli jonkin verran naisia, jotka profiilinsa perusteella vaikuttivat etsivän miesseuraa. Tämän vuoksi itse halusin tuoda lesbouteni jotenkin ilmi profiilissa.

Vaikka profiiliasetuksilla voi määrittää näkykö oma profiili naisille, miehille vai kaikille, tämä ei välttämättä riitä kertomaan käyttäjän motiiveista sovelluksessa. Kokemukset harhaanjohtavista profiileista ja huijareista voivat saada queer-käyttäjät välttelemään profiileja, joissa seksuaalista suuntautumista tai sukupuoli-identiteettiä ei ole tuotu esiin. Aiemmin käsitelty ”heterolta näyttämisen” ongelma on seurausta tästä. Käyttäjät näyttäisivät turvautuvan emojioiden käyttöön vaikutelmienhallinnan keinona varmistaakseen, että muut eivät tee heistä väärää päätelmiä pelkästään kuvien perusteella.

Emojioiden käyttö näyttäisi analyysin perusteella olevan olennainen osa deittisovelluksissa tapahtuvaa vaikutelmien hallintaa. Emojioiden käyttö sanallisen ilmaisun sijasta ja päätös siitä, mikä emoji profiiliin lisätään, voivat toimia strategisina keinoina hallita sitä, mitä identiteettiä tuodaan esiin. Näyttää myös siltä, että osa käyttäjistä joutuu pohtimaan identiteetin ilmaisemisen strategiaa erityisen paljon. Muut queer-yhteisön jäsenet saattavat helposti sivuuttaa

profiilit, joissa käyttäjän queer-identiteetti ei tule riittävän selkeästi esiin. Toisaalta ainakin tiettyjen identiteettien kohdalla identiteetin suora ilmaiseminen saattaa myös karkottaa ihmisiä. Näissä tilanteissa stigman hallinnan strategiat saattavat olla keskeisessä roolissa.

5.3 Mainitsematta jättäminen

Mainitsematta jättäminen – yläkategoriassa tarkastelen niitä vastauksia, joissa vastaajat raportoivat jättäneensä seksuaalisen suuntautumisensa tai sukupuoli-identiteettinsä kokonaan pois deittiprofiilistaan. Yhteensä 10 vastaajaa raportoi jättäneensä identiteettinsä mainitsematta deittiprofiilissaan. Syy mainitsematta jättämiseen voi olla yksinkertaisesti se, ettei ilmaisemista pidetä tarpeellisena. Kuten olen aiemmin todennut monet deittisovellukset tarjoavat käyttäjille mahdollisuuden rajata sukupuolen perusteella, mitä profiileja he haluavat sovelluksessa nähdä. Vastaajista kaksi raportoi kokevansa, ettei identiteetin ilmaiseminen deittiprofiilissa ole tämän lisäksi tarpeellista. Mainitsematta jättäminen voi kuitenkin olla myös strateginen valinta, ja keskityn tässä luvussa käsittelemään näitä vastauksia. Selkeimmät tämän strategian valintaan vaikuttavat tekijät näyttäisivät olevan negatiivisten reaktioiden välttely sekä halu päättää itse kenelle identiteetistään kertoo ja milloin. Useissa tapauksissa kyse näyttäisi olevan näiden tekijöiden yhteisvaikutuksesta.

Omaan tahtiin kertominen

Yhteensä seitsemässä vastauksessa seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin mainitsematta jättäminen näyttäytyy jossain määrin strategisena. Vastaajista viisi ilmaisee selkeästi halunneensa säästää identiteetistään kertomisen myöhempään tutustumisen vaiheeseen. Eräs vastaaja toteaa: “Sukupuoli-identiteettiä en tuonut ollenkaan esiin ennen kuin puhuin jonkun kanssa vähän enemmän.” Omaan tahtiin kertominen näyttäisi aineiston perusteella olevan tyypillinen vähemmistöasemassa olevan sukupuoli-identiteetin ilmaisemisessa käytetty strategia. Sukupuolivähemmistöihin kuuluvista vastaajista neljä kertoo tuovansa sukupuoli-identiteettinsä esiin vasta myöhemmässä tutustumisen vaiheessa.

Toisinaan identiteetin mainitsematta jättäminen voidaan nähdä yksinkertaisesti helppona ratkaisuna. Kaikille oma identiteetti ei välttämättä ole vielä täysin selvillä. Sukupuoli-identiteetin ja seksuaalisen suuntautumisen kuvaamiseen on nykyään tarjolla paljon erilaisia termejä. Tämän vuoksi sopivan identiteettitermin löytyminen voi viedä aikaa ja oman identi-

teetin kuvaamiseen käytetty termi saattaa myös muuttua elämän aikana. Eräs vastaaja kertoo: ”En kuvaillut suuntautumistani tarkemmin (osin siksikin, että se oli minullekin vähän epä-määräinen asia).” Toisaalta, vaikka oma identiteetti olisi itselle selvä asia, se ei välttämättä ole sitä muille. Kaikki identiteetin kuvaamiseen käytetyt termit eivät nimittäin ole yhtä tunnettuja. Vähemmän tunnetun identiteettitermin lisääminen deittiprofiiliin saattaa herättää muissa enemmän kysymyksiä kuin antaa vastauksia. Eräs vastaaja kuvailee päätöstään jättää sukupuoli-identiteettinsä mainitsematta seuraavasti:

Sukupuoli-identiteetistäni en yleensä mainitse profiilissani ollenkaan, sillä se on monille hankalampi selittää ja siitä helposti tulee kysymyksiä ja kommentteja. Olen kuitenkin keskustellessa sen maininnut, mikäli keskustelut tuntuvat etenevän esim. treffitihin asti.

Kaikilla ei ole jaksamista selittää omaa identiteettiään erikseen jokaiselle, jolle se on ennestään tuntematon. Toistuvat identiteettiin kohdistuvat kysymykset voivatkin tuntua niin kuormittavilta, että niitä pyritään strategisesti välttämään. Kaikki eivät myöskään jaksaa ottaa selvää identiteettitermien merkityksistä, ja saattavat vain ohittavat profiilit, joissa on mainittu heille ennestään tuntematon identiteettitermi. Eräs vastaaja kuvailee päätöstään jättää suuntautumisensa pois profiilistaan: ”[E]n halunnut ajaa ihmisiä pois termien takia, koska kaikki eivät tunne termistöä.” Termit voivat siis itsessään herättää vastustusta ja rajoittaa vuorovaikutuksen mahdollisuuksia. Toisinaan voikin olla helpompaa jättää identiteetti mainitsematta profiilissa ja valikoida kenelle siitä kertoo.

Identiteetin mainitsematta jättäminen voi toimia keinona säädellä ei-toivottujen reaktioiden määrää. Identiteetistä kertominen voidaan strategisesti säästää tilanteisiin, joissa sen koetaan olevan oleellista. Valikoivuus siinä, kenelle identiteetistä lopulta kerrotaan, on yksi keino hallita identiteettiin kohdistuvaa stigmaa. Vuorovaikutuksen edetessä vuorovaikutuskumppanin asenteista ja motiiveista on mahdollista saada parempi käsitys. Näin voidaan tehdä päätelmiä siitä, onko identiteetistä kertominen turvallista vai ei. Yleensä identiteetistä kertomista pidetään ajankohtaisena viimeistään siinä vaiheessa, kun tapailun uskotaan olevan kehittymässä vakavammaksi suhteeksi. Moni kuitenkin kokee tarpeelliseksi mainita asiasta jo aiemmin.

Negatiivisten reaktioiden välttely

Kuten jo edellisen alakategorian kohdalla käy ilmi, negatiiviset tai muuten epämiellyttäviksi koetut reaktiot näyttäisivät vaikuttavan päätökseen jättää seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti mainitsematta deittiprofiilissa. Vastaajista viisi tuo esiin, että pelko mui-

den negatiivisista reaktioista on ainakin jossain määrin vaikuttanut heidän päätökseensä jättää identiteetti mainitsematta. Aiemmat negatiiviset kokemukset omaan identiteettiin kohdistuvista reaktioista joko deittisovelluksista tai niiden ulkopuolelta voivat johtaa negatiivisia reaktioita välttelevän strategian valintaan. Eräs vastaaja kertoo:

Välillä katsoin myös miesten profiileja ja silloin koin myös turvallisemmaksi olla näyttämättä heti biossa, että pidän myös naisista ja muista sukupuolista, koska olen deittisovellusten ulkopuolella törmännyt fetisointiin ja homofobiaan.

Negatiivisten reaktioiden välttelyyn keskittyvä strategia näyttäisi olevan erityisen paljon käytössä niiden keskuudessa, jotka ovat deittisovelluksissa vuorovaikutuksessa myös muiden kuin kaltaistensa kanssa. Erityisesti transsukupuoliset, biseksuaalit, panseksuaalit ja queerit, tuovat aineistossa esiin kokemuksia ja pelkoja muiden negatiivisesta suhtautumisesta heihin. Tämä ei ole yllättävää, sillä sekä Ornen (2016) että Goffmanin ([1963] 1990) stigman hallinnan teorian esittävät, että stigman hallinta on keskeisemmässä roolissa, kun ollaan tekemisissä oman stigmatoidun ryhmän ulkopuolisten kanssa. Etenkin biseksuaaleihin ja transsukupuolisiin näyttäisi tämän lisäksi kohdistuvan paljon ennakkoluuloja myös queer-yhteisön sisällä. Nämä ryhmät todennäköisesti kohtaavat myös deittisovelluksissa enemmän negatiivisia reaktioita kuin monet muut ryhmät.

Se, miten todennäköisenä negatiivisten reaktioiden kohteeksi joutumista pidetään näyttäisi vaikuttavan siihen, miten todennäköisesti identiteetti jätetään mainitsematta. Eräs transsukupuolinen vastaaja toteaa: ”Suuntautumisen ilmaisematta jättämiseen liittyy kuitenkin varmaan jossain määrin sisäistettyä lesbo- ja transfobiaa sekä pelkoa epäasiallisen käytöksen kohteeksi joutumisesta.” Lesbouden ja transsukupuolisuuden yhteisvaikutus voi luoda aivan erityisen stigman. Kaikki lesbot eivät hyväksy transnaisia osaksi lesboyhteisöä. Saatetaan ajatella, että vain syntymässä naisiksi määritellyt ”biologiset” naiset voivat olla lesboja. Myös sellaisessa yhteisössä, jossa normien rikkominen on lähtökohtaisesti hyväksyttävää, osa saattaa siis suhtautua negatiivisesti tiettyjen normien rikkomiseen.

Useampi biseksuaaliksi itsensä määrittelevä vastaaja kuvailee vastauksissaan biseksuaalisuuteen kohdistuvia ennakkoluuloja. Seitsemän biseksuaaliksi itsensä määrittelevää vastaajaa mainitsee biseksuaalisuuteen kohdistuvan seksuaalisoinnin. Heistä neljä kertoo päättäneensä olla tuomatta biseksuaalisuuttaan esiin profiilissaan, koska he pelkäävät muiden suhtautuvan siihen negatiivisesti. Eräs vastaaja kertoo: ”Pelkäsin, että lesbonaiset eivät ota minua tosissaan

ja että miehet fetisoivat minua.” Biseksuaaleihin liitetyt ennakkoluulot vaikuttavat siis kohtaamisiin sekä miesten että naisten ja mahdollisesti myös muunsukupuolisten kanssa. Nämä reaktiot saattavat kuitenkin olla luonteeltaan varsin erilaisia ja perustua monenlaisiin käsityksiin siitä, mitä biseksuaalisuus määritelmällisesti tarkoittaa ja pidetäänkö sitä todellisena.

Identiteetin mainitsematta jättäminen toimii strategiana, jolla pyritään välttämään identiteettiin kohdistuvia negatiivisia tai muuten ei-toivottuja reaktioita. Identiteetti saatetaan jättää mainitsematta, ettei tarvitsisi kohdata muiden käyttäjien ennakkoluuloja ja identiteettiin kohdistuva stigmatisointia. Identiteetin mainitsematta jättäminen voi myös vapauttaa monista identiteettitermeihin liittyvistä rajoittavista oletuksista, jotka näyttäisivät olevan tiettyjen identiteettien kohdalla rajoittavampia kuin toisten.

6. Johtopäätökset

Tutkielmani tarkoituksena on ollut selvittää, millaisia strategioita seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset hyödyntävät identiteettinsä ilmaisemiseen deittisovelluksissa ja millaiset tekijät vaikuttavat näiden strategioiden valintaan. Analyysini perusteella strategioita on monenlaisia. Se, mitä strategiaa päädytään käyttämään, näyttäisi riippuvan vastaajan identiteetistä ja siitä, kenen kanssa hän on sovelluksen kautta vuorovaikutuksessa. Tässä luvussa tarkastelen tuloksia hyödyntäen queer-teoreettista lähestymistapaa sekä vaikutelmienhallinnan ja stigman hallinnan käsitteitä.

Havaintoni siitä, että Tinder on suosituin deittisovellus myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen keskuudessa siitä huolimatta, ettei sitä pidetä erityisen queer-ystävällisenä, on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa (esim. Duguay 2022; Ferris & Duguay 2020; Pond & Farvid 2017, 10). Hetero- ja cisnormatiivisuus ovat edelleen vahvasti osa yhteiskuntaa, ja tämä vaikuttaa todennäköisesti myös deittisovellusten hitaaseen kehitykseen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien käyttäjiensä huomioinnissa. Kuten Duguay (2022, 35) nostaa esiin, Tinderiä on pitkään markkinoitu lähinnä heteroseksuaaliselle yleisölle. Tinder näyttäytyykin edelleen varsin heteronormatiivisena ympäristönä, jossa ei-heteroseksuaalisen identiteetin ilmaiseminen näyttää edellyttävän myös enemmän vaikutelmienhallintaa kuin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille suunnatuissa sovelluksissa.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset turvautuvat analyysini perusteella hyvin moninaisiin identiteetin ilmaisemisen strategioihin. Goffmanin ([1959] 1990) teorian mukaan yleisö vaikuttaa siihen, miten identiteettiä milloinkin ilmaistaan. Se, miten helppoa tai vaikeaa strategian valinta on, näyttäisi olevan yhteydessä nimenomaan yleisöön. Sosiaalisessa mediassa yleisö ei ole näkyvissä. Keskeiseen asemaan nouseekin kuviteltu yleisö eli yksilön käsitys siitä, keitä hänen yleisönsä kuuluu (Litt 2012, 331). Kun käsitellään identiteetin ilmaisemista deittisovelluksissa olennaista on, että deittiprofiili kohdistetaan nimenomaan tälle kuvitellulle yleisölle. Analyysini perusteella identiteetin ilmaisemisen strategian valintaan vaikuttaa ainakin jossain määrin se, koostuuko kuviteltu yleisö lähinnä kaltaisia eli muista saman identiteetin omaavista vai kuuluuko siihen myös muita.

Identiteetin avoin ilmaiseminen suoraan deittiprofiilissa näyttäisi olevan tyypillisintä niille, jotka ovat deittisovelluksissa tekemisissä pääosin kaltaistensa kanssa. Goffmanin ([1963]

1990) teorian mukaan yksilö voi olla avoimesti oma itsensä niiden ihmisten seurassa, jotka jakavat saman stigmatisoidun ominaisuuden. Vaikuttaa siltä, että kun vuorovaikutus deittisovelluksissa rajautuu kaltaisiin, identiteettiin kohdistuvia negatiivisia reaktioita ei juuri esiinny. Kaltaisuus voi kuitenkin olla myös suhteellista. Butler (1990/2006, 50) esittää, että koska identiteetti koostuu useista tekijöistä, yksittäinen identiteettikategoria ei riitä luomaan yhteistä identiteettiä (em. 50). Analyysini perusteella lesbonaiset saattavat mieltää muut naisista kiinnostuneet naiset kaltaisikseen, mutta esimerkiksi biseksuaalien ja transsukupuolisten kohdalla tämä ei ole itsestään selvää. Yhteinen seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti ei siis aina riitä luomaan yhteyttä ihmisten välille.

Identiteetin ilmaisemisen strategian valinta näyttäisi olevan monimutkaisempi asia niille queer-yhteisön jäsenille, jotka ovat tekemisissä muidenkin kuin kaltaistensa kanssa. Osalla seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvista käyttäjistä deittiprofiilin kuviteltuun yleisöön kuuluu lähtökohtaisesti myös yhteisön ulkopuolisia. Stigman hallinnan strategioita käsittelevien teorioiden mukaan, kun vuorovaikutus ei rajaudu omaan stigmatisoituun ryhmään, riski kohdata negatiivisia reaktioita on suurempi (Goffman [1963] 1990; Orne 2016). Analyysini perusteella näyttää siltä, että identiteettiin kohdistuvia negatiivisia reaktioita pelätään enemmän silloin, kun yleisöön kuuluu muitakin kuin kaltaisia. Ornen (2016) termein voidaan puhua ”tulilinjalla olemisesta”. Seuran etsiminen queer-yhteisön ulkopuolelta saattaa altistaa negatiivisille reaktioille, mutta analyysini perusteella ikäviä kohtaamisia tulee toisinaan myös muiden queer-yhteisön jäsenten kanssa.

Aineiston perusteella ulkoinen paine voi vaikuttaa strategian valintaan. Nostin aineistostani esiin niin sanotun ”heterolta näyttämisen” ongelman, joka on tullut esiin myös aiemmassa tutkimuksessa (esim. Duguay 2022). Queer-naiset käyttävät paljon aikaa deittiprofiilien arvioimiseen, ja muiden käyttäjien motivaatioiden selvittämiseen, koska kohtaavat deittisovelluksissa paljon huijareita ja harhaanjohtavia profiileja (Duguay, Burgess ja Suzor 2020, 242–243; Duguay, 2022, 32–33). Ferris ja Duguay (2020) sekä Pond ja Farvid (2017) nostavat esiin, että queer-naiset, jotka eivät näytä stereotyyppisiltä lesboilta vaan ovat olemukseltaan feminiinisempiä, tulkitaan helposti deittisovelluksissa heteroiksi. Analyysini perusteella moni saattaa päätyä lisäämään suuntautumisensa profiiliinsa tai viestimään siitä epäsuorasti, jotta muut queer-ihmiset eivät tulkitsisi heitä heteroiksi ja sivuuttaisi heidän profiilejaan.

Strategian valintaan näyttäisi vaikuttavan myös identiteettiin kohdistuvien ennakkoluulojen määrä. Aineistossani panseksuaalit ja muunsukupuoliset hyödyntävät huomattavasti biseksuaaleja ja transsukupuolisia enemmän avoimen ilmaisun strategiaa ja ilmaisivat vähemmän negatiivisten reaktioiden pelkoa. Biseksuaaleihin (Filice, Johnson & Parry 2023; Pond & Farvid 2017) ja transsukupuolisiin (Lloyd & Finn 2017; Fernandez & Birnholtz 2019) kohdistuvat negatiiviset reaktiot ja ennakkoluulot ja niiden vaikutus identiteetin ilmaisemiseen on tunnistettu myös aiemmassa tutkimuksessa. Trans- ja muunsukupuolisuus ovat keskenään samankaltaisia ja jossain määrin limittäisiä. Samoin bi- ja panseksuaalisuus kuvaavat hyvin samankaltaisia identiteettejä. Tästä huolimatta eri termeihin näyttäisi liittyvän myös erilainen stigma. Identiteettikategoriat luovat yhteenkuuluvuutta, mutta eroavuutta ihmisten välille (Rossi 2015, 93). Identifioituminen tiettyyn identiteettikategoriaan voi siis luoda näennäisen eron suhteessa muihin identiteettikategorioihin, vaikka kyse olisi hyvin vastaavista identiteeteistä

Yksi strategia vaikutelmien ja identiteettiin kohdistuvan stigmat hallitsemiseksi on identiteetin ilmaiseminen epäsuorasti. Kuten myös aiemmissa tutkimuksissa (Duguay 2022; Pond & Farvid 2017) on havaittu, emojiä voidaan käyttää identiteetin ilmaisemiseen. Aineistossani etenkin biseksuaalit ilmaisevat identiteettiään usein epäsuorasti emojiella. Koska monet biseksuaalit myös raportoivat pelkäävänsä identiteettiinsä kohdistuvia negatiivisia reaktioita, tällainen strategia näyttäisi rinnastuvan Ornen (2016) ”luodin kääntämisen” (engl. ‘deflecting the bullet’) strategiaan. Identiteettiin kohdistuvaa stigmaa siis pyritään välttämään ilmaisemalla identiteettiä hyväksyttävämmäksi koetulla tavalla. Ornen (2016) teoriasta poiketen identiteettiä ei kuitenkaan tässä strategiassa korvata kokonaan toisella identiteettitermillä vaan se esitetään epämääräisemmässä muodossa. Sateenkaariemojilla onkin mahdollista viestiä queer-yhteisöön kuulumisesta tarkentamatta omaa identiteettiä.

Toinen havaitsemani strategia vaikutelmien ja identiteettiin kohdistuvan stigmat hallitsemiseen on jättää identiteetti kokonaan mainitsematta deittiprofiilissa. Strategia vertautuu Ornen (2016) ”luodin väistämisen” strategiaan, joissa identiteettiin kohdistuvaa stigmaa pyritään välttämään salaamalla stigmatisoiva ominaisuus tietyissä vuorovaikutustilanteissa. Vaikka identiteetistä ei kerrota suoraan profiilissa, vaikuttaa kuitenkin siltä, että yleensä identiteetti halutaan ottaa puheeksi myöhemmin tiettyjen vuorovaikutuskumppaneiden kanssa. Taustalla näyttäisi olevan pyrkimys hallita sitä, kenelle seksuaalisesta suuntautumisesta tai sukupuoli-identiteetistä kerrotaan ja milloin. Vaikuttaa siltä, että paremman tutustumisen kautta pyritään varmistumaan siitä, että identiteetistä kertominen on turvallista.

Tutkielmani keskeinen puute on intersektionaalisen tarkastelutavan vähäisyys. Rossi (2015, 103) painottaa intersektionaalisen tutkimusotteen merkitystä ja näkee identiteetin olevan yhdistelmä monenlaisia yhdessä vaikuttavia erontekoja. Aineistoni oli siinä mielessä rajallinen, että se ei mahdollistanut kovinkaan intersektionaalista analyysiä. Tutkielmassani keskittyi isoissa kaupungeissa asuviin korkeakouluopiskelijoihin, eikä siinä huomioida taustamuuttujia, kuten ikää, etnistä taustaa tai sosioekonomista asemaa. Tulevaisuudessa olisi kiinnostavaa tutkia esimerkiksi sitä, vaikuttaako esimerkiksi asuinpaikka, koulutushistoria tai etninen tausta queer-identiteetin ilmaisemisen strategian valintaan. Erityisesti useampaan vähemmistöön kuuluvien seksuaali- ja sukupuoli vähemmistön edustajien kokemukset identiteetin eri osaluokkien yhteisvaikutuksesta voisi olla kiinnostava tutkimuskohde.

Suurin osa vastaajistani on naisiksi tai muunsukupuolisiksi identifioituvia. Queer-miehiä aineistossa on sen verran vähän, että heidän kokemuksistaan ei ole mahdollista tehdä yleispäteviä päätelmiä. Naisten ja miesten hyödyntämissä strategioissa saattaa olla myös merkittäviä eroja, jotka eivät tässä tule esiin. Tutkimukseni kohderyhmä oli varsin laaja, joten monien muidenkin yksittäisten alaryhmien kokemusten käsittely jäi melko pintapuoliseksi. Tulevaisuudessa olisikin kiinnostavaa tutkia eri alaryhmiin kuuluvien queer-ihmisten kokemuksia perusteellisemmin myös Suomessa. Jatkossa voitaisiin vertailla esimerkiksi queer-miesten ja queer-naisten tapoja ilmaista identiteettiään deittisovelluksissa tai keskittyä nimenomaan transsukupuolisten kokemuksiin.

Ei ole myöskään itsestään selvää, että kaikki vastaajat käyttivät kyselyssä juuri sitä identiteettitermiä, johon he itse vahvimmin identifioituivat. Identiteettiä saatetaan ilmaista eri termein eri konteksteissa, joten en voi tietää vastaako Tinderissä ja kyselylomakkeessa käytetty termi vastaajan ominta henkilökohtaista identiteettiä. Identiteetin määrittely ei myöskään aina ole yksinkertainen asia. Aineistossani osa vastaajista käytti useampaa kuin yhtä termiä kuvatesaan identiteettiään ja osan vastauksista kävi ilmi identiteetin määrittelyn muutos. Tulevaisuudessa olisikin mielenkiintoista perehtyä tarkemmin myös identiteetin määrittelyn haasteisiin ja siihen, miten eri identiteettitermejä voidaan käyttää myös strategisesti.

Lähteet

Albury, Kath & Dietzel, Christopher & Pym, Tinonee & Vivienne, Son & Cook, Teddy (2021) Not your unicorn: trans dating app users' negotiations of personal safety and sexual health. *Health sociology review* 30:1, 72-86.

Aldrin Salskov, Salla & Rossi, Leena-Maija & Taavetti, Riikka (2020) Paikantumisia queer-tutkimuksen käsitteisiin ja historiaan. *SQS – Suomen Queer-tutkimuksen Seuran lehti*, 13:1-2, I-IV.

Butler, Judith (2006) *Hankala sukupuoli: Feminismi ja identiteetin kumous* (Gender Trouble. Feminism and Subversion of Identity 1990). Suom. Tuija Pulkkinen & Leena-Maija Rossi. Helsinki: Gaudeamus.

Duguay, Stefanie & Burgess, Jean & Suzor, Nicolas (2020) Queer Women's Experiences of Patchwork platform governance on Tinder, Instagram, and Vine. *Convergence* 26:2, 237–252.

Duguay, Stefanie (2022) *Personal but Not Private: Queer women, sexuality, and identity modulation on digital platforms*. New York, NY: Oxford University Press.

Ferris, Lindsay & Duguay, Stefanie (2020) Tinder's lesbian digital imaginary: Investigating (im)permeable boundaries of sexual identity on a popular dating app. *New Media & Society* 22:3, 489–506.

Fernandez, Julia & Birnholtz, Jeremy (2019) "I Don't Want Them to Not Know": Investigating Decisions to Disclose Transgender Identity on Dating Platforms. *Proceedings of the ACM on human-computer interaction* 3:CSCW, 1-21. DOI: 10.1145/3359328

Filice, Eric; Johnson, Corey W.; Parry, Diana C. (2023) Unicorns on the Digital Range: Bisexual Persons' Experiences of Geo-Social Networking Application Use. *Journal of bisexuality* 23:1, 50-79.

Garda, Maria & Karhulahti, Veli-Matti (2021) Let's Play Tinder! Aesthetics of a Dating App. *Games and culture* 16:2, 248–261.

Goffman, Erving (1990) *The presentation of self in everyday life*. (Alkuperäispainos 1959) London: Penguin Group.

Goffman, Erving (1990) *Stigma: notes on the management of spoiled identity*. (Alkuperäispainos 1963) London: Penguin.

Hayfield, Nikki; Clarke, Victoria; Halliwell, Emma & Malson, Helen (2013) Visible lesbians and invisible bisexuals: Appearance and visual identities among bisexual women. *Women's studies international forum* 40, 172-182.

Kristiansson, Saara (2018) *Tositarkoituksella: Tunnettyö ja kasvojen säilyttäminen nettideitti-profiileissa*. Pro gradu -tutkielma. Sosiologia. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kuosa, Mari-Leena (2013) *Mistä on nettideittaileva mies tehty? Maskuliinisen ideaaliminän rakentaminen Facebookin Sparkey-nettideittisovelluksessa*. Pro gradu -tutkielma. Mediakulttuuri. Tampere: Tampereen yliopisto.

Litt, Eden (2012) Knock, Knock. Who's There? The Imagined Audience. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 56:3, 330-345.

Lloyd, Christopher & Finn, Mark (2017) Authenticity, validation and sexualisation on Grindr: an analysis of trans women's accounts. *Psychology and Sexuality*, 8:1-2, 158-169.

Orne, Jason (2016) Queers in the line of fire: Goffman's Stigma revisited. *Sociological quarterly* 54:2, 229-253.

Pond, Tara & Farvid, Pateá (2017) 'I do like girls, I promise': Young bisexual women's experiences of using Tinder. *Psychology of sexualities review* 8:2, 6-24. DOI: 10.53841/bpssex.2017.8.2.6

Pulkkinen, Tuija & Rossi, Leena-Maija (2006). *Suomentajien esipuhe: Suomentajilta. teoksessa Hankala sukupuoli: Feminismi ja identiteetin kumous (Gender Trouble. Feminism and Subversion of Identity 1990)*. Suom. Tuija Pulkkinen & Leena-Maija Rossi. Helsinki: Gaudeamus.

Puranen, Juuso (2016) *Mobiilideittailusovellus Tinderin käyttö ja sen vaikutukset ihmisen identiteettiin ja itsensä esittämiseen*. Pro gradu -tutkielma. Tietojärjestelmätiede. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Pym, Tinonee & Byron, Paul & Albury, Kath (2021) 'I still want to know they're not terrible people': Negotiating 'queer community' on dating apps. *International journal of cultural studies* 24:3, 398-413.

Ranzini, Giulia & Hoek, Elles (2017) To you who (I think) are listening: Imaginary audience and impression management on Facebook. *Computers in Human Behavior* 75, 228–235.

Rosenfeld, Michael & Thomas, Reuben (2012) Searching for a Mate: The Rise of the Internet as a Social Intermediary. *American Sociological Review* 77:4, 523–547.

Rossi, Leena-Maija (2015) *Muuttuva sukupuoli: Seksuaalisuuden, luokan ja värin politiikkaa*. Helsinki: Gaudeamus.

Rossi, Leena-Maija & Sudenkaarne, Tiia (2021) ”Queer” kotiutui: Mitä tapahtui ”Pervolle”? *SQS–Suomen Queer-tutkimuksen Seuran lehti*, 15:1–2, 66–69.

Siironen, Susanna (2022) ”Jos ihminen ei oo Tinderis, nii sit se on varmaan varattu”: Tinder-sovellus ihmissuhteen välissä ja välittäjänä. *Sosiologia*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Sudenkaarne, Tiia (2021) Bioetiikan queer-feministisestä tulkintakehyksestä. *SQS – Suomen Queer-tutkimuksen Seuran lehti*, 15:1–2, 87–95.

Sumter, Sindy R. & Vandenbosch, Laura (2019) Dating gone mobile: Demographic and personality-based correlates of using smartphone-based dating applications among emerging adults. *New media & society*. 21:3, 655–673.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos.)*. Helsinki: Tammi.

Ward, Janelle (2017) What are you doing on Tinder? Impression management on matchmaking mobile app. *Information, Communication & Society* 20:11, 1644–1659.

Digitaaliset lähteet

Bumble (2023) *Bumblen kattavat sukupuoli-identiteettivaihtoehdot*. Bumblen verkkosivujen Profiili ja -tiliasetukset -osiossa. <https://bumble.com/fi/help/opties-genderidentiteit>. Viitattu 1.4.2024.

Curry, David (2024) Dating App Revenue and Usage Statistics (12.3.2024).
<https://www.businessofapps.com/data/dating-app-market/>. Viitattu 26.3.2024.

Iqbal, Mansoor (2024) Tinder Revenue and Usage Statistics (20.2.2024).
<https://www.businessofapps.com/data/tinder-statistics/>. Viitattu 26.3.2024.

Seta (2023) Sateenkaarisanasto. Sateenkaarisanasto suomeksi Seta ry:n verkkosivuilla.
<https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>. Viitattu 29.10.2023.

Tinder Newsroom (2016) Introducing More Genders on Tinder. (15.11.2016)
<https://www.tinderpressroom.com/genders>. Viitattu 1.4.2024

Tinder Newsroom (2019) Introducing Orientation on Tinder. (4.6.2019)
<https://www.tinderpressroom.com/orientations>. Viitattu 1.4.2024.

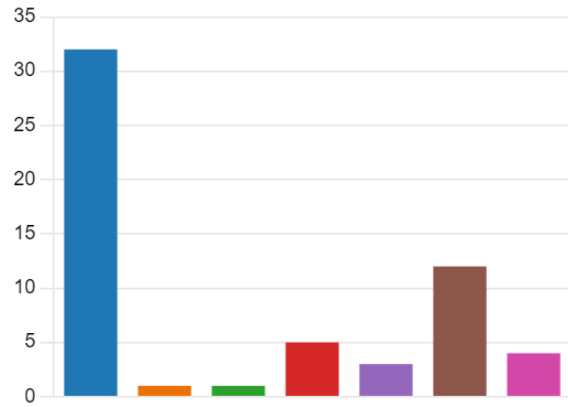
Tinder.fi (2024) Sukupuoli ja seksuaalinen suuntautuminen. Tinderin verkkosivujen Tinder-ohje-osiossa. <https://www.help.tinder.com/hc/fi/articles/15668360470669-Sukupuoli-ja-seksuaalinen-suuntautuminen>. Viitattu 1.4.2024.

Liite 1. Käytetyt deittisovellukset

3. Mitä deittisovelluksia käytät tai olet käyttänyt?

[Lisätietoja](#)

● Tinder	32
● Hinge	1
● Baboo	1
● Bumble	5
● Grindr	3
● Her	12
● Muu	4

Liite 2. Kyselylomake

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen identiteetti deittisovellusten kontekstissa

1. Tutustu tutkimuksen tietosuojailmoitukseen ennen vastaamista
<https://1drv.ms/b/s!AsyCLWnigzjaj13ccho7lfoOXvu9?e=5EShd> *

Olen perehtynyt tutkimuksen tietosuojailmoitukseen ja hyväksyn vastausteni käyttämisen opinnäytetutkimuksessa

2. Valitse nimimerkki (Huom! ei oma nimi tai sen muunnelma)

Valitse nimimerkki, jota et ole käyttänyt muualla, ja josta sinua ei voi tunnistaa. Nimimerkki tarvitaan, mikäli haluat myöhemmin poistaa vastauksesi aineistosta.

3. Mitä deittisovelluksia käytät tai olet käyttänyt? *

Tinder

Hinge

Baboo

Bumble

Grindr

Her

Muu

4. Miten määrittäisit seksuaalisen suuntautumisesi ja sukupuoli-identiteettisi? Voit myös kertoa, jos et koe tarpeelliseksi määrittellä asiaa. *

5. Koetko seksuaalisen suuntautumisesi ja/tai sukupuoli-identiteettisi vaikuttaneen siihen, mitä deittisovelluksia päädyit käyttämään? Kerro tarkemmin, miten. *

Voit kuvailla esimerkiksi sovellusten ominaisuuksiin tai käyttäjäkuntaan liittyviä tekijöitä

6. Oletko tuonut seksuaalisen suuntautumisesi ja/tai sukupuoli-identiteettisi jollain tavalla esiin deittiprofiilissasi? Jos olet, selitä tarkemmin miten. Jos et ole, voit kertoa miksi päädyit tähän ratkaisuun. *

Voit kuvailla vapaamuotoisesti sitä, miten seksuaali- ja/tai sukupuoli-identiteettisi tulee esiin esimerkiksi profiilin esittelytekstissä, kuvissa tai profiilin muiden ominaisuuksien kautta. Ilmaisun tavat voivat olla suoria tai epäsuoria.

7. Miten kuvailisit muiden käyttäjien suhtautuneen seksuaaliseen suuntautumiseesi ja/tai sukupuoli-identiteettiisi käyttämässä deittisovelluksissa? Voit myös kuvailla kohtaamisesi muiden käyttäjien kanssa yleisemmällä tasolla. *

8. Ovatko kokemuksesi deittisovellusten käytöstä jollain tavalla muuttaneet sitä, miten olet myöhemmin tuonut seksuaalisen suuntautumisesi tai sukupuoli-identiteettisi esiin deittisovelluksissa? *